

Péczeli József meséi

TARTALOM

I. Egy pár papagály kalitkában.	XXIX. Pap, s napszámosok.
II. Oroszlán, légy, pók.	XXX. Nyúl, taksás, vadász.
III. Két hű barát.	XXXI. Nyúl, békák.
IV. Vad koca és malacai.	XXXII. Vén legény, vén és ifjú asszony.
V. Pulyka és csirkéi.	XXXIII. Ló, ember, vaddisznó.
VI. Bagoly, héja.	XXXIV. Kutya, árnyék.
VII. Szarvas és borjai.	XXXV. Farkas, kutya.
VIII. Szarkák és szajkó.	XXXVI. Jupiter és minden állatok.
IX Utas, makk, tők.	XXXVII. Galamb, hangya.
X. Jobbágy, halál.	XXXVIII. Nyúl, veréb, ölyv.
XI. Méhek, herék.	XXXIX. Bikák és békák.
XII. Sas, macska, vaddisznó.	XL. Légy, hangya.
XIII. Juhász, számár.	XLI. Nap s békák.
XIV. Ember, vízikígyó.	XLII. Bárány, farkas.
XV. Cserfa, nádszál.	XLIII. Békák, gólya.
XVI. Sas, teknősbéka.	XLIV. Oroszlán, egér.
XVII. Vadász, szűcs, medve.	XLV. Béka, sóre.
XVIII. Juhász, bakok, juhok.	XLVI. Hegy, egér.
XIX. Majom s vadak.	XLVII. Fiú, leány.
XX. Róka, farkas.	XLVIII. Farkas, gólya.
XXI. A rák, s a leánya.	XLIX. Kígyó, reszelő.
XXII. Oroszlán s társai.	L. Utazó és holt ember.
XXIII. Egy szegény házaspár.	LI. Tengeri hajós, vad népek.
XXIV. Szántóvető s fiai.	LII. Vadász, őz.
XXV. Vadász, kopó.	LIII. Hím és nőtény galamb.
XXVI. A has és a tagok.	LIV. Patkány, béka, gém.
XXVII. Vendégség, móriók.	LV. Király és kapás.
XXVIII. Favágó, Mercurius.	

Mesék.

I.

Egy pár papagály kalitkában.

A több madarak közt, kik hű barátságban
Élnek hím s nőtény közt kötött házasságban,
Bámulásra méltók a kis papagályok,
S lehetnek a hites személyek példájok.
Mert nem csak mihelyest társaságba állnak
Egy észszel s erővel fészkecskét csinálnak,
Nem csak tojásukat aztán sorra ülik,
Szerelmök gyümölcsit míg lassan kiszülik,
S híven hordnak nekik vizet s fű magokat,
Míg szárnyokra kelvén tarthatják magokat;
Hanem ha fájdalmat, vagy bűt egyik érez,
A másiknak szíve érte szörnyen vérez,
Sőt kínjai közt az, ha meghalni talál,
Bús nyögésit ennek végzi csak a halál...
Egy bölcsnek volt egy pár ilyen papagálya,
Ki mindennap gondos szemmel nézett rája.
Azt a gyors készséget csudálni nem győzte,
Melylyel egyik a más kedvét megelőzte,
Képzelte, de le nem tudta írni szókkal
Azt, a mit suddognak sok víg s nyájas csókkal.
Sokára a hímnek történt betegsége,
S párja nyögésinek nem volt szeri s vége,
Be nem húnyta egész éjjel is szemeit,
Sorra ápolgatta lankadt tetemeit,
Pehelyt hordott alá, s százszor egy órába
Vizet, vagy magot tett elalélt orrába.
Sőt egészségétől magát megfosztani
Kész volt; ha lehetne vele megosztani:
De semmit nem használt minden esdekléssel,
Mert holtát jelenti hörgő pihegéssel.
Látván a bölcs, hogy már magát elereszté,
Nem mozdítja lábát, szemét elmereszté,
Kivette mellőle, s hirtelen két felől
Két síma tűkört tett a kalitkán belől,
Hogy maga képével csalja meg bús párját,
S szárazsza meg méltó könye özön árját,
Vagy két nap hogy társa vele van, azt vélte,
Mikor a tükörben formáját szemlélte
S már oszlott mord köde bánatos szívének,
De majd kételkedve híven két szemének,
Mint máskor kedvesét csókolni akarta,
S hogy ebben a tükör köztök gátot tartá,

Víg öröme fénye hirtelen elszéledt,
S beforrt sebe kínja kétszeresen éledt.
Eltűnt kedves társát mind addig zokogta,
Míg halálos álm szemeit befogta...
Boldog párok! kik ily szűz hűségben élnek,
Szíven szívet, kedven örömet cserélnek,
Fulánkjától a bajt, s fájdalmat megfosztják,
Mikor négy vállakra egyformán elosztják.
Új gyönyörűséggel foly minden órájuk,
Még a komor bánat, s bú is nevet rájuk.

II.

Oroszlán, légy, pók.

Egy ifjú oroszlán a déli hőségben
Kedvére szunyókált a hűvös zöldségben,
De nagy tábor szúnyog körulte zsibongott,
Kivált egy szemtelen légy fülébe dongott,
Melyen fellobbanván nemes szíve mérge:
„Menj el - így szól neki - földnek ocsmány férge,
Édes szunyadásom gátolni hogy mered,
Királyi hatalmam tán még nem ismered?
Vagy önként akarod élted kiontani,
Hogy azt, kit minden fél, mered bosszantani?”
„Jaj! be fennyen álmodsz, mond a légy, felőled,
Százszor király vagy is, nem félek én tőled.
Bár csattogtasd össze éles fogad s állad,
Avagy az elefánt nem erősb-e nálad?
Mégis mikor tetszik, fektéből felköltöm,
Szörnyű bögésével a mezőt betöltöm.”
Így szól, s feljebb kezdvén unalmas nótáját,
Megkapja füstölgő orrának cimpáját,
Hegyes dárdájával mint egy bőr hévérrel*
Szívja, míglen magát torkig tölti vérrel.
A király mérgében jobbra s balra forog,
Érc fogai közül véres tajték csorog.
Mikor orrához csap, a légy bú fülébe,
S majd orra lyukának legbelsőbb öblébe,
Ott mint tágas házban jár kél mint akarja,
Csiklandó inait sorra csípi, marja,
Úgy hogy orrán s fülén vére egyre áradt...
Végre a kínzásban hogy a légy elfáradt,
Elrepült dolgára csúfoló dongással,
Pompás győzedelmét fűtta harsogással,

* hévér = lopó

S mikor kacajába hasa majd megfakadt,
Véletlen egy póknak hálójába akadt,
S csakhamar elvette kevélysége bérét,
Kiszíván az éh pók hamisan gyúlt vérét.

Két dolgot juttat ez, olvasó! eszedbe,
Mind kettő méltó rá, hogy felírd szívedbe,
Első az, hogy nem kell senkit megutálni,
Mert a légy is bosszút tud magáért állni.
Másik az, hogy a ki végez nagy dolgokat,
Ne fújja fel magát, s ne hányja azokat;
Mert a ki ellentáll a vad oroszlánnak,
Olykor a pókok is azzal rútul bánnak.
S a ki veszély nélkül sok tengert bekerül,
Egy sáros patakban véletlen elmerül.

III.

Két hű barát.

Élt egykor két hű barát, kérded hol? nem nálunk,
Mert ily ritka madárt régen nem találunk.
Mind a ketten egymást szívekből szerették,
Egymásért veszélyre életüket kitették.
Két test engedett itt egy szívnek s egy főnek,
Mert minden jószága köz volt mind kettőnek.
Egyszer a többek közt történt éjfél után,
Hogy nagy zörgetés lett egyiknek ajtaján.
Felkél ez, ajtót nyit, s rémüléssel látja,
Hogy meztelen karddal ott áll hű barátja.
„Mi bajod van, úgy mond, tán házad felverték,
Vagy tán minden pénzed a kockán elnyerték”
Igy szól, s nyújtja neki pénzzel tölt zacskóját,
S hogy őt oltalmazza, kötözi szablyáját.
„Nincs semmi baj, mond ez, hanem azt álmodtam,
Hogy gyilkos kézben vagy, s ím gyorsan futottam,
Hogy vég csepp véremig legyek mentségedre,
Vagy halva rohanjak hideg tetemedre.”
E szók után egymás nyakába borulnak,
S az öröm könye szemeikből hullnak...
Te! a kinek szíved e szókra megdobbán,
Mondd meg, melyik a mást szerette már jobban.
Az hogy ezzel rosszul álmodik, felretten,
Fut, hogy mentse, vagy hogy haljanak meg ketten.
Ez minden pénzével barátját kínálja,
Kész éjjel is harcra, hogy bosszúját állja.
Krözus kincse nélkül be könnyen ellehet,
A ki ily jó lelkű baráttra szert tehet!

IV.

Vad koca és malacai.

Egy vad koca hatot ellett egy időben,
Mikor szűken termett a makk az erdőben.
Híven tartá őket, míg győzte szoptatni,
S majd erős étkekre kívánta szoktatni.
Ily célból egy öreg bikkfához vezette,
S előttök a lehullt megért makkot ette.
Melybe a malackák hogy belé haraptak,
Érezvén jó ízét, nem soká rákaptak.
De hogy a makk lassan hullt, megunták várni,
S hogy hiába kellett a fa alá járni.
Azt rőfögték, hogy azt kidűtni kellene,
De bolond eszöknek anyjok állt ellene,
Mondván, hogy az étel tovább kell még mánál,
Nincs pedig az erdön több e makkos fánál,
Mérgőkben mint a tők, vállakon a serték
Bár felálltak, mégis illetni nem merték...
De csakhamar történt a vénnek halála,
Melyet az árva nyáj azért nem sajnála,
Mert már a mi tetszett, a fával tehették,
S elterült makkjait bővebben ehették.
Más nap túrni kezdték azt egyakarattal,
Soká az izmos fa küzdött mind a hattal,
Sok ujjával a föld gyomrát megragadta,
Mintegy szánván őket, fejét csóváltgatta.
De mikor kiásták ágas gyökereit,
S elrágták zsírjának s éltének ereit,
Lerohan a földre rettentő zúgással,
Mintegy ezt kiáltván panaszló morgással:
Próbálatlan vadak! jól van, megbánjátok,
Hogy hű dajkátokat bennem kitúrjátok.
Ők látván, hogy eltölt makkal a fa alja,
S hogy elnyúlt a földön felső s alsó gallya,
Örültek e kívánt megnyert lakadalmon,
Jól lakva heverték vígan a makk halmon;
Mihelyt felserkentek, azt szabadon ették,
S hogy már zsémbes anyjok nem rőfög, szerették;
De e víg békeesség nem sokáig tartta,
Mert szűkülvén a makk, egyik a mást marta,
S nyolc napra azután, hogy étkök elfogyott,
Az árva nyáj éhen mind egymásra rogyott.

Sok szülék javai mint e fa úgy járnak,
Melyeket nehezen a rossz fiak várnak.
Csak alig dugatott földbe hideg testek,
Már pompára költik azt, a mit kerestek,
Minden nap vendégség, tánc, muzsika nálok,
A szép köntöst szebbek, a bált váltják bálók.

A szülék próbálván, mely sok törődéssel
S gonddal gyűlt a jószág, megérték kevéssel,
Jó helyre pénzöket interesre adták,
Azt is a mi bejött, bölcsen takargatták;
De az interessel ezek be nem érik,
A másutt tenyésző tőke pénzt felkérlik.
Sőt kölcsön is kérnek, förödnek vígságban,
Míg lassankint fülíg ülnék adósságban.
Mely miatt ártatlan gyermekeik végre,
Pompás rangból jutnak kevély szegénységre.

V.

Pulyka és csirkéi.

Egy pulyka csirkéit vivén legelőre,
Szava sok hangjához szoktatta előre,
Hogy az zsinórmérték s intés gyanánt légyen,
Víg, vagy bús esetben kiki mit, s hogy tégyen.
„Ha kotyogok úgymond, akkor gyorsan jertek,
Mert valamely ritka étket tőlem nyertek.
Mikor sírva nyögök, a fűbe bújjatok,
Míg a ragadozó által megy rajtatok.”
Minden veszély nélkül így sok nap legeltek,
Estve puha ágyat anyjok alatt leltek;
De hogy erősödni kezdetek sokára,
Keveset hajtottak az anyjok szavára.
Egyszer hogy szökdöstek a hűvös térségen,
Vigyázó anyjok lát egy mocskot az égen.
Fel sem vette volna azt más állat szeme,
De ő tudta, hogy az nem jó felleg neme,
Sír, fut, nyög, lesippad, fűbe dugja fejét,
Hogy kiki keresse ott menedék helyét.
Az elrémult pulykák erre hasra hullnak,
A hol legsűrűbb volt a fű, meglapulnak:
De kettő a többi nevetvén, megállott;
Azonban mint gyors nyíl, a héjja leszállott,
Ezt orrába, amazt körmébe szorítá,
Úgy, hogy mind a kettőt, a vér elborítá,
S míg felfelé őket viszi csattogással;
Sírásokra anyjok így szól zokogással:
„Jótokra célozó szóm megutáltatok,
Makacsságtok bérét im megtaláltatok.”
Nem tudván sok mérges gyermek maga javát,
Megveti őt kérő atyja s anyja szavát.
Egy bűn után mást tész, úgy rohan vesztére,
Míg utól éri őt feslettsége bére.

VI.

Bagoly, héja.

Egy bagoly megunván egyedül huhogni,
A páros élethez kívánt hozzá fogni.
Sok festett madárral az erdő volt tele,
De egyik sem akart barátkozni vele.
Igy bagoly társ nélkül hogy egy helybe szorult,
Fekete epéje sokszor buba borult.
Mondá: hogy legalább ha egy társa volna,
Epesztő búbában olykor hozzá szólna,
Elűznék unalmit rózsás mosolygási,
Felderítnék szívét kedves huhogási.
Sok szárnyas állatot vizsgálta e végett,
Hogyha lelne köztök kívánt feleséget.
De az volt a nagy baj, hogy az ő hajnala,
Egyéb madaraknak éjszakája vala.
A nap ágyához még szintén el nem ére,
Hogy kijött lyukából egyszer szerencsére.
S mint két nagy lepedőt két kerek szemhéjját
Felhúzván meglátott távolka egy héját.
Pár után szomjúzó szíve megrepedesett, -
Hogy meglelte végre, kit soká keresett.
Látja hogy gyönyörű dáma szemre főre,
Olyan mint az övé orra, szárnya, szőre.
Látására vére hogy nagyon felhevült, -
Csak neki rugtatott, s bátran mellé repült.
Ott, mint a szeretők, ő is ireg forog,
Hallgat, fohászkodik, sohajt, szíve dobog.
Sok tipogásának hamar az lett vége;
Kérdi, ha lenne-e neki felesége?
Álmos szemét akkor a héjja vetette
A mosolygó hímre, ki sohajt mellette.
A páros életen hihető hogy kapott;
Mert sok kérés nélkül vele körmöt csapott.
Akkor hevenyében a repdeső vadak
Nagy monárkhájának, a sasnak hírt adnak,
Ki minthogy már szemét álomnak hajtotta,
Jó válasszal őket könnyen bocsátotta. - -
A bagoly szép párját viszi az odúba,
Hol nőtelen feje százszor borult buba,
Örül, feleségre hogy végre szert teve,
Ki víg óráinak osztályossa leve.
Mondja: „Kedves kincsem! add a szerelemnek
Az időt, melyet más prédál most a szemnek.”
De a szép vőlegény akár mint vigada,
A héja menyasszony pislogva szunnyada. -
Tovább nem állhatván, rá mereszti szemét,
Rendre szemlélgeti hitvese tetemét;

Hát látja, hogy véres az orra s a szája,
S hogy még álmában is mérges a formája.
Akkor a jó bagoly mindjárt gyanakodott,
Hogy a házasságban hebehurgyálkodott,
A menyasszony reggel felkél s elhül belé,
Hogy magát egy bűdös rút odúban lelé.
Átkozta az órát, a melyben elhagyta
Szép fészkét e lyukért, s magát férjnek adta.
Hiszen, mikor - úgymond - engem társul kére,
Nekem ez a hazug palotát ígére...
Kivánja, hogy urát minden gonosz érje,
A mikor meglátja, hogy bagoly a férje.
E szörnyű látásra majd holtra ijedett,
S már égő haragja jobban felgerjedett,
Mond neki mérgesen: „Te vak, bolond, szegény,
Hogy juta eszedbe, hogy lennél vőlegény?”
S azonban körmével úgy csap a fejére,
Hogy ugyan patakszik a vak bagoly vére,
A ki felserkenvén nem tud mit gondolni,
Hogy szép hites társa így kezdi csókolni:
De hogy többször is vág boltos homlokára,
Akkor ő sem veszi a csókot tréfára,
Huhog, sírva mondja: „Mely nyomorult levék,
Hogy ily mérges nőtényt feleségül vevék!
Ki éles körmével bús fejem hámozza,
S epekedő lelkem már holtig kínozza.”
Így telt első napja a páros életnek,
S mind ketten jól látják, hogy így nem lehetnek.
Mert hol a férj bagoly, s a feleség héja,
Ott a házasságnak szenvedés a célja.
A bagoly a sashoz az nap sírva mene,
Mondván, hogy áspissá lett párja ellene.
Kéri válassza el, ötlet csak ez ízzel;
Mert inkább ellakik a tűzláng a vízzel.
A sas e bolond párt nagyon kinevette,
S a mocskot a bagoly pénzen ott nem vette:
„Te éjnek madara! hogy tudtad gondolni,
Hogy ily hebehurgyán kelljen házasodni?
Hát csak azt kell nézni, micsodás a szőre?
Ha bagoly volna is, tudni kén előre;
Mérges-e vagy jámbor? Jó-e az erkölce?
Így házasságnak lenne szép gyümölcse:
De minthogy bolondul csak neki rugtattál,
Rettenetes példát egyebeknek adtál,
Hogy mátkáját előbb minden jól esmérje,
Mintsem feleségül magának megkérje.”
Így a bagoly s héja hogy egygyé lettenek,
Minden nap keserű kenyeret ettenek;
Mert egyik napja volt másik éjszakája,

Az egyik siralma másik víg órája,
Ha a héja nappal a bagolyt kínoztá,
Az ő napját s jussát az estve elhozta.
Így addig civódtak, s addig verekedtek,
Míg a nagy bú által halálra epedtek. -

Sok magyar házasul e bagoly módjára,
S holtig gyötrő nyűgöt önként húz magára.
Nem sokba kerül most pajtás a feleség:
Mert olcsó a búza, bor, s egyéb eleség.
Úgy van: s messze földre indul azon nyomban,
Ott körül néz egy lányt reggel a templomban
S ha látja, hogy tetsző hátulja s eleje,
Nem sokat kérdi ő, van-e agyveleje?
Dolgos-e vagy tunya? jó, rossz-e? nem tudja,
Két vén asszony által mikor már alkudja.
Mert hogy a templomból a házhoz megtére,
Izent, hogy lánynézőt várjanak estvére,
„Lánynézőt, mond a vén, csörgött-e a szarka?”
„Úgy van, felel a lány, s délnek nyúlt a farka.”
„No lányom délről jó, ki téged elvészen.”
„Isten dolga látom, még ma férjed leszen.”
Úgy lett a mint mondá. A nap el nem nyugodt,
E két ismeretlen, hogy már kezét fogott.
A kérők hozatnak jó bort a korcsmáról,
Isznak, hogy jó ünőt vettek le lábáról.
Négy hétre a paraszt elviszi mátkáját,
S úgy kezdi ismerni sok titkos hibáját.
Akkor kezd bánkódni, mikor otthon látja,
Hogy mérges, kikapó, csak a száját tátja,
Egy helyt a menyasszony sír, hogy igen szegény,
Részeges, s azonban korhely a vőlegény.
Másutt a férj búsul, sír, dúl-fúl, kesereg:
Mert feltörte hátát az asszonyi nyereg. -
De ilyen a paraszt. - Ha egy tehént vészen,
Sok ízben a felett bölcs discursust téssen,
S húsz forintot érte nem ad míg hibáját
Meg nem kérdi, s tudja idejét, fajtáját:
De ha házasodik, csak hű belé Balázs,
Mintha itt tűrhetőbb volna, a megcsalás.
Az ily házasságért sok aztán meglakol!
Mert páros élte lesz holtig égő pokol,
Sírás rívás hallik ott minden időbe’,
Míg az egyik végre megy a temetőbe’. -

VII.

Szarvas és borjai.

Egy fiatal szarvas december havában
Betegen fetrengett hideg barlangjában.
Hol anyai szívét főképp az szaggatta,
Hogy kettős borjait nem ápolgathatta,
Kik csak tejhez szokván, még füvet nem téptek,
S gyengeségük miatt botorkázva léptek. -
Zsíros őszi fűvel rakva volt a tanya,
Melyet télre gyűjtött ez a gondos anya.
Abból ett előttök, hogy ha elszoknának
A tejtől s erősebb ételre kapnának,
Addig is míg a föld megnyitván kebelét,
Önként kitálalja a vadak ételét.
Betegsége híre elment mindenfelé,
S más nap a barlangot a néző betelé.
A látogatóknak unta várni végét.
Kérdik: hogy van? s miként érzi egészségét?
Innen egyenesen mennek a szénára,
Melyet zsugorgatott borjai számára.
Ekként látogatták sínlődő társokat,
Hogy minden nap nála megtömték hasokat. -
A szarvasnak végre történék halála,
S a sok szomorú fél helyet sem találta.
Csakhamar holt testét egy lyukba beteszik,
Azután a sarjút egy szálíg megeszik. - -
Más nap virradóra, hogy kiürült hasok,
A jászolra mentek az árva szarvasok:
De fájdalmok után mely nagy lett félelmök,
Látván, hogy nincs többé egy szálnyi élelmök.
Az éhség foga közt még két nap gyötrődtek,
Azután mind ketten éhen megdöglöttek.

Ez a rövid mese céloz az olyakra,
A kik futva mennek a toros házakra,
S benyelik az árvák végső falatjokat
Az nap, melyen sírba zárták be atyjokat,
Kik a házban, melyre az úr mért siralmat,
Mintegy öt bosszantván, ütnek lakodalmat.
A hét árvák anyját itatják erővel,
Még a megholtért is isznak bolond fővel. -
Megunt hitves társát vígan temethette,
A ki legelőször a tort elkezdette.

VIII.

Szarkák és szajkó.

Egy mezőben vígan ugráltak sok szarkák,
S a szajkó nézgelte, mely szép tarka-barkák,
Mely kevélyen rázzák félsinges farkukat,
Előbb tovább rakják táncra nőtt sarkukat.
Mely gyors sebességgel nyelveik peregnek!
Mikor örvendező kacajjal cseregnek. - -
Addig tekergette rájuk irigy szemét,
Hogy mellettek kezdte unni saját nemét.
Elhúllt tollakat hát magára foldozta,
Fél rőfnyire ő is farkát kitoldozta,
E lopott köntösben, mihelyt felkészüle,
Egyszer hajnal előtt sergőkbe repüle.
Ott még kevélyebben farkát billegteti,
Szarka módra lábát furcsán illegetti,
Hol repdes, hol tölti az időt sétálva,
Régi pajtásira néz vissza utálva,
De hogy a többekkel elkezdett cseregni,
Lapos nyelve késett, nem tudott peregni.
A melyből a szarkák nemét megismerték,
S mérges csipések közt nyájukból kiverték. -

E szemtelen szajkót mindazok követik,
Kik nemzetök s nyelvök rútábbért megvetik.
Sok magyar nemestől magyar szót bár hallj ma,
Szégyenl így beszélni e franc s német majma.
Magyar táncot bálban nem kell tőle várni,
Majom ő, német s franc kontradánszt fog járni.
Plundrán cserélte el jeles köntöseit.
Mindenkép gyalázza nagy lelkű öseit. -
Mint pillékké válnak a selyem bogarok:
Úgy lassan más néppé lesznek a magyarok.
A nagyok el kezdték: közel az ideje,
Hogy e híres népnek lesz csak a hült helye.

IX

Utas, makk, tők.

Egy utas hogy megállt egy erdő szélébe',
Egy makk alatt nyögő tölgyfa tünt szemébe,
Gondosan vizsgálja, mi volna még belől,
S szörnyű nagy tököket lát jobb és bal felől.
E két célon sorra legelteti szemét,
Álmélkodva nézi gyümölcsüknek nemét.
Végre mond: ha minden jól van e világon,
Mért terem ily kis makk ez iszonyú ágon?

Mikor e kis plánta mázsás tököt nevel,
S húsz tölgyfa levéllel felér itt egy levél.
Töknek kéne inkább teremni e nagy fán;
S makknak e föld színén csúszkáló kis plántán.
Szint így nincs pedig rend az emberek között
Melyben habzó szívem sokszor megütközött.
Sok agyatlan fejek ülnek a fő sorban
A felséges elmék csúszkálnak a porban.
Jó előmente van az álnok erkölcsnek
Egy napról másra nincs kenyere sok bölcsnek.
Ezek kételkedni már tovább nem hagynak:
Hiszem, hogy mindenek történetből vannak.
Ily gondolatokkal a fa alá mégyen,
Hogy ellankadt teste déli álmod végén.
Lerakja ruháját s fekszik a hátára.
Ott csakhamar egy makk esik az orrára.
Felserken, néz széjjel: hát bugyog a vére;
Akkor bezzeg ő is elméjére tére,
Mondván: „Hogy ha e makk disznó tök lett volna,
Izekre repedt szám több ígét nem szólna.
Utaidban Isten! bölcsességed nagyok,
S hogy piszkáltam bennök, látom bolond vagyok:
Mert gáncsot kerestem kezed munkájában,
Holott nem voltam én titkaid házában.”

X.

Jobbágy, halál.

Egy jobbágy, ki hetven esztendő megvaladt,
S bajos vénségének nyögött súlya alatt,
Sárga mint a halál, fonnyadt, száraz, görbe,
S kinek csipás szeme esett mély gödörbe,
E vén jobbágy, mondom, egykor a hátára
Egy csomó fát kötött, s vitt volt szállására:
De a vénség miatt nehezen emelé,
Csak lassan ballaga roskadt háza felé.
Végre eltikkadván leveté válláról
S gondolkozni kezdte szomorú sorsáról.
„Boldog egek! úgymond, mely nyomorult vagyok,
Jó isten! kínaim mely sokak, s mely nagyok.
Talán egy ember sincs a föld kerektségén,
A ki annyit sírjon, mint én, szegénységén;
Bizony a fényes nap egész futásában,
Ily boldogtalanra nem akad útjában!
Egyéb örökségem nem maradt apámról,
Hanem, hogy vércseppek csorognak orcámról;

A földet trágyázom forró könyeimmal
Szint annyit, mint véres verejtékeimmal;
De ezzel élelmem sokszor meg nem nyerem,
Gyakran nincs házamban egy falat kenyerem,
Egy héten négy napot adok az uramnak,
Egyet az istennek - mi marad magamnak? -
Azonban ok nélkül sokszor lefogatnak,
Meg sem mondják miért? s hatvant rám vágatnak,
Már a kínzás miatt egész testem tarka,
Kérgesek inaim mint a lábom sarka.
Bár befogná szemem az örökös álom.
Oh jöjj el már végre régen várt halálom!”
A halál, a ki kész mindig a prédára,
Örömmel előáll a jobbágy szavára.
„Hívtál, úgy-e, pajtás?” „Úgy van, felel a vén
A rettegés miatt alig lévén eszén:
Nem bírtam felvenni e fát a vállamra,
S azért kiáltalak, hogy add fel hátamra.”
Talán még most is fut, oly gyors lett a lába.
Vélvén, hogy a halál hág minden nyomába.

Mit kell az emberről e példán itélni?
Ezt: Nincs oly nyomorult, ki nem szeret élni.

XI.

Méhek, herék.

Meglehet ismerni kit-kit munkájáról,
Mint a sast körméről, s a tehént vajáról.
A munkás méhecskéek egykor mézt csináltak,
Melyen a rest herék soká disputáltak.
Nem tudván magok közt lépni egyességre,
A darázst bírólul választották végre.
Ki jó pénzért előállván hívásokra,
Függeszté füleit a bizonyosságokra.
„Barnák, s kurták azok, a tanuk így szóltak,
Kik ott táboronként repdestek, s danoltak.”
A méhek rettegtek, látván, hogy ő velek,
S a herékkel közök a nevezett jelek,
Sok egyéb tanukat a darázs esketett,
Semmi bizonyosra de még sem mehetett.
Előhivattatta a dolgos hangyákat:
De ezek sem tudtak adni több próbákat.
„Két hónapja immár, mond egy, hogy foly perünk,
Munka ideje van, s mindnyájan heverünk.
Azonban költséggel tartjuk is a bírót,
Ő eszi a vaját, mi isszuk az írórt
Miért húzza vonja perünk ily sokára?

Lépjen a dolognak az igaz okára.
Csináljunk mind ketten ma mézet előtte,
Így meg fog tetszeni, a lépet ki szőtte.”
Nem jó lesz! a herék rútul kiabáltak,
De minthogy a méhek örömmel ráálltak;
Az értelmes bíró közöttök széjjel néz:
„Tudom már én, úgy mond, kiké legyen a méz.”
S azt nagy dícsérettel adta a méheknek,
S éhes szemök koppant a felpereseknek.
Így kéne ítélni: gyakran a törvények
Az ártatlan perest beszívó örvények.
Így processus gyanánt a bölcs bíró lenne,
S tíz száz esztendőre egy kis ügy nem menne,
De addig pereltünk sokszor mi egy csigán;
Hogy mikor megnyertük, osztottunk a héján.
Azt ami benne volt, a bíró kiszopta,
S a hosszas processus időnkét ellopta.
A törvénykönyv oly volt, mint egy sűrű csere,
Hol megbútt, a kinek hamis volt a pere:
A rejtek helyt neki pénzért megmutatta,
Ki lelke kárával rossz ügyét folytatta.
De már bölcs Józsefünk itt is fáklyát gyújtott,
Hogy e szövevényben járjunk, fonalt nyújtott.

XII.

Sas, macska, vaddisznó.

A sas rakta fészket egy fa tetejére;
Melynek egy vad koca fiadzott tövére;
A macska egy odút a törzsökén talált,
S hasas lévén, abba szaporodni beszállt.
Jó darab ideig lakának békével,
Vígan éle kiki gyenge háznépével.
A kis vad sertések kedvökre ugráltak,
A zöldelő füben orrukkal turkáltak.
A sas is fiait a napnak forgatá,
Annak nézésére szemöket szoktatá.
De e szép békesség sokáig nem tarta,
A kétszínű macska mert azt megzavarta.
Először a sasba önt szörnyű félelmet,
„Nem látod-e, úgymond, a nagy veszedelmet,
Melyet a vaddisznó készítget számunkra,
Ásván a fát, hogy azt dülthesse nyakunkra
S felfalván egyenként minden magzatunkat,
Gyászos siralomra juttasson magunkat?”
A sas megrémülvén, ül a fa ágára,
Hogy jobban vigyázzon a koca céljára.

Így betöltvén ennek szívét félénkséggel,
A disznót csalja meg más kétszínűséggel,
Lemegy hozzá s mondja: „E sas szeme héját
Soha se húnyja be: tudod-e a célját?
Hogy te, s én odúnkból kimenjünk, azt lesi,
Gyenge fiainkat azonnal megeszi.
Azért ült a fának legvégső ágára,
Hogy készen lehessen kedvesink kárára.”
A disznó ezt hallván, nem mere kimenni,
Ámbár kicsinyinek nem vala mit enni,
Azonban a macska éjjel lábujj hegyen
Élelmet keresvén fel s alá jó s mégyen.
A sasnak, s disznónak, kik kinn strázsálának,
Csakhamar fiaik éhen meghalának.
Így kapott a macska egy gazdag prédára,
Melyet csalárd szíve mint bizonyost vára...

Nincsen az ég alatt oly mérges s gyilkos ív,
Mint a kettős ajak, és az áruló szív,
Mit nem szól a hazug és hízelkedő száj?
Ez az ártatlan vért titkon szívó nadály.
Ennél nagyobb gonosz nyavalyák házából
Nem jött ki Pándora iskatulyájából.
Ma ez ocsmány vétek oly becsessé leve,
Hogy soknak csak ezért politikus neve
S arról, ki e büntől tud még kicsit félni,
Azt mondják, hogy nem tud a világgal élni.
De ha két élű kard az ilyenek szája.
Legméltóbb jussal azt a jó szív utálja.

XIII.

Juhász, szamár.

Egy juhász egy szamárt a vásárra, hogy hajta,
Mint vigye, sokáig tanácskozott rajta,
Végre azt találta legszebb s jobb módjának,
Hogy négy lábát összekösse szamarának,
S fiastul egy rúdon veték a vállokra.
Így menvén, akadtak némely utasokra,
Kik mondják: „Juhászok tán elment eszetek,
Hogy e szép báránykát még boton vizitek.
Jobb volna, ha sorra ülnétek hátára
Úgy elérhetnétek jobbkor a vásárra.”
Akkor elszégyenlven mind ketten magokat.
Eloldák bepórált ékes szamárjokat,
Vén farát a juhász a hátára tette,
A fia sebesen gyalogolt mellette.

Ismét utasokra csakhamar találnek,
Kik rajtok bámulván, útlejtben megállnak:
„Nézd a szép paripán magát mint mereszti
A vén juhász s gyalog gyermekét ereszti.
Ha jó apa volna, maga leszállhatna
S izzadó fiának pihenést adhatna.”
Ezt hallván a juhász, magát földre veti,
Gyalog megy s helyébe fiát felülteti.
Csakhamar akadnak más utas csatára,
Kik veték szemöket a juhász fiára,
„S mondják: szép gyermek vagy, táthatod a szádát,
Ki gyalog eresztet megöszült apádat,
Jobb volna mind ketten ha rá felülnétek,
Így ő nem izzadna, s együtt mehetnétek.”
Az ellankadt juhász e szót megfogadja,
Hátul ül, s a kantárt a fiának adja.
Hirtelen találnek még más utasokat,
Kik szánván alattok nyögő szamarokat,
Kezdek a két juhászt sokképen nevetni,
Hogy tán a hollóknak akarják azt vetni.
Akkor a számról mindketten leszállnak,
Gyalog mennek, s megint másokra találnek,
Mond az egyik: „Pajtás láttad mássát ennek?
Nézd paripájok van, mégis gyalog mennek,
De kutya egye meg, én úgy nem uralnám,
Hanem felülnék rá, s napestig nyargalnám.”
Akkor a vén juhász tekintvén fiára,
„Írd fel ezt, mond néki, szíved táblájára:
Hogy könnyebb a Dunát fél markodba venni,
Mint mindennek kedvét dolgaidban tenni.”

XIV.

Ember, vízikígyó.

Egy ember egy tónak partján hogy sétála,
Egy vízikígyóra a fűben találta.
„Jó helyen vagy úgymond, megtaláltad béred,
Búcsúzz az élettől, kiömlik ma véred.”
Az elrémült kígyó mondja mentségére,
Hogy soha senkinek nem volt vétségére,
Hogy a vízből jött ki, keresvén élelmet,
Nem vélvén, hogy leljen ily nagy veszedelmet.
Az ember azt mondja, hogy a kígyó fajta
Háládatlan, s nem kell könyörölni rajta,
Bolond volna a ki egygyel is jót tenne,
Ki melengetője kész gyilkosa lenne.

Az ártatlan kígyó látván veszedelmét,
Végtére e szóban keresi védelmét:
„Ha megölnöd mind azt, ki él e hibában,
Ember nélkül a föld ma marad magában.
Látom, meg kell halnom, kezdedben életem,
Engedd, hogy mondjam ki rólad ítéletem;
A háládatlanság eleven példája
Az ember; ezt vallja minden ember szája.
He nékem nem hiszel, bár kérdezd meg őket,
Hívj elő ha tetszik, ma minden élőket.”
Egy tehén egy színben ott volt szerencsére,
Kit előhívának kettőjük perére.
Lassú lépésekkel oda mász a tehén,
Alig tudott járni, vak volt szegény és vén,
A ki is csendesen meghallván ügyöket,
Keserves bögéssel így szólítja őket:
„Hát ily igazságon kell-e vetekedni,
A melyen nem lehet semmit kételkedni?
Én tudom, s én érzem, hogy kimondhatatlan,
Mely igen az ember hozzám háládatlan!
Én szolgáltam öttestem erejével,
Én tápláltam házáat tögyemnek tejével;
Gyermeki jöttek rám, mint édes anyjokra,
A mezőről vittem ételt asztalokra,
Ő nála maradtak tizenöt borjaim,
Már most, hogy lassanként elfolytak napjaim,
Hogy látja, hogy számos munkám után végre
Erőm elment, s juték megaggott vénségre,
Kérdezd mi jutalmam? bot, szitok, utálat,
Egész nap alig ad ennem egy fűszálat,
Ha kieresztene legalább legelni,
Megtudnám én ott kinn élelmemet lelteni,
De fél, hogy farkasé lenne csontom bőre,
Azért nem ereszt ki a szabad mezőre;
Fösvénysége miatt így kell hát koplalnom,
Talán két nap múlva éhen kell meghalnom.
Ha gazdám nem ember, hanem kígyó volna,
Tudom, hogy ily panaszt ma nyelvem nem szólna.”
„Kígyó, mond az ember, dadog ez a tehén,
Ne higgy a szavának, mert ládd, hogy nincs eszén;
Az ilyen állatnak ha elfogy a teje,
A lába szárába száll agyaveleje.
Halljuk meg az ökröt, az a mi hű szolgánk,
Ily rémítő voksot, tudom, hogy nem mond ránk.”
De hogy kezdi az is a kérdést kérőzni,
Keserves panaszát nem győzi kettőzni.
„Én tolom az igát, úgy mond, nagy ideje,
Hogy gazdám szolgálom, már tíz esztendeje;
Nyáron hajnal előtt mentem az ekével,

Úgy tápláltam ötöt kilenc gyermekével:
Hű szolgálatomért sokszor bőgésemre
Egy kis szénát alig vetett élelmemre.
Körmön font ostora alatt feslett bőröm,
Csomónként hullott le hátamról a szőröm.
Megterhelt nem egyszer húsz harminc mázsával
S ha nem bírtam, szidott s szúrt a vasvillával,
Ily sok kínzás után már most vénségemre
Minden órán várom a fejszét fejemre.” ...
„Kígyó, mond az ember, az ökör prókátor,
Vigyázz meg ne csaljon, dadogjon ő bátor,
Azt véltem, hogy ennek tán több esze vagyon,
De megcsalt, mint látod a reménység nagyon,
Látom, hogy a kinek béle telhetetlen,
Annak jól szólni rólunk lehetetlen.
Mivel az élőfa nem kér tőlünk enni,
Őt kell kettőnk között ítélővé tenni.”
A ki is örömet előáll e szóra,
„Szükségtek van, úgy mond ítélő bíróra.
A kígyónak szava megcáfolhatatlan,
Igaz, hogy az ember szörnyű háládatlan:
Erdőkön s mezőkön széljel a határon,
Az én árnyékomban nyugszik egész nyáron,
Esőben s melegben betakarom fejét,
Megtalálja bennem kész menedékhelyét,
Tavasszal ő érte nyílik ki virágom,
Ősszel gyümölcsökkel rakva minden ágom.
Ennyi sok hasznomért kérded jutalmamat,
Ha száradni látja egy vagy két ágamat;
Nem hogy megtisztítná régi hű szolgáját,
Nem ismeri többé hasznos élőfáját,
Nekem jó dühössen egy éles fejszével,
S kivágja törzsököm minden gyökerével.”
Az ember elvesztvén itt is processusát,
Úri hatalmában keresgéli jussát,
Mi szükségem nékem azt mondja ezekre?
Azonban a kígyót vagdalja ízekre.

Féljete az úrtól óh szegény emberek,
Mint a vén macskától félnek az egerek.
Kevély lelkét az ok s a mentség bosszantja,
Akár győz, akár nem, mérgét rátok ontja.

XV.

Cserfa, nádszál.

Egy felséges cserfa, mely ékes fejével,
Az eget verdeste, s számos levelével
Sok faluknak környül nagy árnyékot ada,
S hűvöst az utasnak, a ki elfárada.
Az erdőknek dísze egy szél lengzésében
Hogy látott egy nádat egy patak szélében,
Hogy látja mint hajol, s mint esik hasára,
A leglassúbb szélnek csendes fúvására:
Megszánta felettébb ezt a karcsú legényt,
Hogy minden kicsiny szél így ingatja szegényt,
S mond neki: „Oh nádszál a természet soha
Nem lehetett hozzád már jobban mostoha,
Termeted művében felettébb hibázott,
Hogy ily kis erővel egy nagy szált ruházott.
Azonban ültetett a tavak szélére,
Hogy tárgyul tégyen ki a szelek mérgére;
Legalább hogy ha már én mellém plántálna,
A szélnek könnyebben kis erőd kiállna,
Nekem ládd a felhőt éri szép termetem,
Erős a derekam, a szélt csak nevetem.”
„Nagyon megelégszem, mond a nád, sorsommal;
Kivált boldog vagyok hajló derekammal;
Mert ha a szél eljő, leütöm fejemet,
Így őrzöm ellene gyenge életemet;
Látván a szél, vele hogy szembe nem szálllok,
Elmegy, s akkor én is újonnan felállok
Te minthogy nem akarsz, mint mondod hajolni,
Tudd meg, mérge előtt hogy megfogsz romolni.”
A hajló nádacska el sem végzé szavát,
Hogy egy szél tövestül kitépé a cserfát.

Sok kevély járt már így, a ki mást meghaladt,
S nem akart hajolni az Úr keze alatt.
A nyomorúságnak hogy rá fűtt szélvésze,
Egy nap semmivé lett neve, pénze, esze.
Boldog vagy te szegény, mert nincs ellenséged,
Ha eljő a szélvész, elmegy, nem bánt téged.

XVI.

Sas, teknősbéka.

A teknősbéka látta egy időben,
Mint repül kedvére a sas a felhőben;
Mint viszi az égig nehéz tetemeit,
Mily bátran szegezi a napnak szemeit,

Mikor ő neki kell vagy a földön csúszni,
Vagy egy senyvedt tónak kákái közt úszni.
Így beszélt kevélyen, s egy nap el nem mulla,
Hogy púpos hátával utána indula,
S hogy feltett céljára jobban rá mehessen,
Ez erdők urával verset repülhessen,
Nem tudván felfelé földről emelkedni,
Magas hegyről kívánt neki ereszkedni.
Sok hónapok mulva ér egy kösziklára,
Innen bátran magát ereszti szárnyára;
Repül, de lefelé, esik nyakra főre,
Ezer darabokra szakad húsa s bőre.

Sok irigyek nézik öldöklő szemekkel
Azokat, kik feljebb repülnek eszekkel,
S nem tudván az égen velők versenyt úszni,
Rágalmazó szókkal kezdik lejjebb húzni.
Mint tollai bírják, kiki úgy repüljön,
A más sorsán s eszén senki ne zöldüljön.

XVII.

Vadász, szűcs, medve.

Egy pénztelen vadász egy szűcsrel alkudott
Egy medve bőrére, kit egy helyen tudott.
A medve még él, mond: de ha az erdőre
Kimegyek, meglövöm, s enyim lesz a bőre.
Puskám töltetlen volt, ma hogy rám jött szemben
Bánom, mert oly szép bőrt nem láttam éltemben.
A szűcs kapván rajta, nagy árát igéri,
S másnap az erdőre a vadászt kíséri.
Hogy lássa a megvett bőr urának végét,
S csudálja a vadász bátor vitézségét.
A hajnal cseppjei földre még nem szálltak,
Hogy a csere szélén nagy bátran megálltak.
Ott egy kölykeitől megfosztatott medve,
Nekik megy, s a szűcsnek elvész minden kedve.
„Ez az, mond a vadász, a kit megalkudtunk,
De látom, hogy dühös, jönni roszkor tudtunk.”
A szűcs lélektelen mász egy görbe fára,
A vadász mint egy holt fekszik a hátára,
Tudván, hogy ez a vad nem bántja a döögöt,
Nem mozdítja tagját, nem lehelt, nem nyögött.
A medve az útját a vadásznak veszi,
S fülét hallgatózva a szájára teszi,
Látván, hogy nem szuszog, vizell az orrára,
Ott hagyja a holtat, s elébb megy dolgára.
Akkor a szűcsbe is vissza tér a lélek,

Leszáll, s kérdi: „Pajtás hogy vagy? én még élek;
De csak most mehessek élve a szállásra,
Nem jövök én többé medve vadászásra.
De hát neked, mond meg, mit súgott füledbe?”
„Ezt: Ne idd be bőröm, míg nincs a kezedbe.”

XVIII.

Juhász, bakok, juhok.

Egy serény juhásznak nyája úgy legele,
Hogy minden tőgy kétszer napjában megtele;
Mert az nem gondolván hideggel meleggel,
Zsíros fűre vitte juhait jó reggel.
Éjjel ha felserkent, vizsgálta előre,
Hová vigye másnap őket új mezőre.
Inni hajtá őket nem mételyes tóra,
Hanem egészséges kristály szín folyóra.
Kerülvén a délnek égető melegét,
Hűvösre vezette jóllakott seregét.
Ágyasháza felé majd ha a nap tére,
Ő is enni vitte még nyáját estvére.
Sokszor a friss harmat zápor módra szállott,
Legelől nyája között mégis talpon állott:
Ha prédát kapott ki a farkas nyájából,
Addig üzte, míg azt kihúzta szájából.
A félholt bárányka életét megmentette,
S kétséges kockára érte magát tette.
Látván a jó juhok pásztoruk hűségét,
Mindenik mutatta hozzá szívességét:
„Tápláljuk, azt mondják, őt tőgyünk tejével,
Hogy tovább élhessünk gondos erejével.
Hiszen nincs az nekünk semmi szükségünkre,
Sőt tömött gyapjunkt is nyárban van terhünkre.
Adjunk neki abból, hogy magát ruházza,
Hogy mellettünk testét a hideg ne rázza.”
Így lett a pásztornak bundája s élelme,
Melylyel nevededett nyájához szerelme.
Hajló vesszejével őket igazgatta,
Gyakran vég falatját a betegnek adta...
Így a nyáj, s a juhász boldogul élének,
Míg egynehány bakok ellene kelének.
„Illőbb volna nekünk szabad szánkra mennünk,
Ezt mondák, hogysem mint pásztor alatt lennünk;
Vagy legalább neki csak azt kell mívelni,
A miben nekünk is kedvünk fogna telni.
Látjuk hogy orvosa a sínlő betegnek,
Hűséges gyámola az aggott öregnek.

A gyengét, melyet még nem bír lába szára,
Látjuk, mint veszi fel minden nap vállára.
De jobb volna ennél, ha nekünk kedvezne,
Inkább a vén, apró, s beteges had veszne.
Látja, hogy az eget szarvunk fenyegeti,
Süvegét egy juhász nekünk leveheti.”...
Így e kevély bakok, kik bűdös szaguknál,
Nem hagytak egyebet soha pásztoruknál.
Sok együgyű bárányt kit fenyegetéssel
Részökre hajtottak, kit kecsegtetéssel.
S míg a juhász híven mellőttek strázsála,
Öt hat bak ellene voksot verbuála.
A szegődés napján egy akolba gyűltek,
Hol a pásztor ellen sokan felhevültek,
Irtózás volt nézni eltátott torkokat,
Melyekből okádtak sok hamis okokat.
Egyik mondja, hogy őt nagyon megfeddette,
Csak azért, hogy a tó sáros fűvét ette.
Arra kiált egy bak, mindig kész a szája,
Más mondja, gyapjoknál hogy szebb a bundája,
Más, hogy lassan sűvölt, s mikor rajtok fordít,
Alig hallják szavát, mert csak csinyán ordít.
Haszontalan mondák némely okos juhok,
Jó pásztorok ellen hogy mind ez költött ok;
Mert dicséretökre szép ködmöne szolgál,
Nem akarja vesztét annak, a kit dorgál.
Hogy nem hallják szavát, az is ő hibájok,
Messze vivén őket tőle szabad szájok.
Mert öt hat ott fent függ már a bércecs hegyen,
Mikor más elmarad, sok előre megyen.
„De ha megreped is, ujjantson ökeme,
Mond egy bak, ha pásztor, nem nagy úr a neme.”...
Így hiában kérték a bűdös bakokat,
Hogy ne háborgassák szerény pásztorjokat,
Mert dühös torkukkal mindent meghaladtak,
S a szegény pászturnak vég obsitot adtak.
Hogy ki ne ökleljék azért a határra,
Holmiját a juhász rakta a számárra.
Elbúcsúzott s elment, nyáját megáldotta.
Hú tútorát sok juh sírva bocsátotta...
Egy éhen holt juhászt fogadtak helyében,
A ki járt a bűdös bakoknak kedvében,
Minden tetszésökre földig hajtá fejét,
Együtt itta velök a nyáj zsírját s tejét.
Harmadikszor a hold még félig sem fogyott,
Hogy a nyáj egy része éhen hasra rogyott,
A többekben prédát farkasok tevének,
S így a bakok a nyáj gyilkosi levének...

Sok faluk bánnak úgy érdemes papjokkal,
A mint nem kén tenni borjú pásztorjokkal.
Ha a legjobb papra egy két előkelő
Megharagszik, sokszor ott ki nem telet ő,
Mert ezek ellene boron voksot vesznek
S kis karácson napján kitolói lesznek.
Mikor nagy sereggel gyűlnek a templomba,
„Kell-e tovább a pap?” kérdi egy goromba.
„Nekem nem kell, mond ez, mert már két tehene
S négy diszna van, sok az, annyi nem kellene.
Ma holnap földesúr lesz már a nyakunkon,
Holott most is nehéz az iga vállunkon.
Felhízott már köztünk, azért beszél fennyen,
Fogadjunk más szegényt, ő dolgára menjen.”
Más mond, hogy oly jól tart mindenféle munkást,
Hogy miatta nem kap sem kaszást sem kapást.
Más, hogy dorgálódzik, más, hogy a papnének
Drágább szoknyája van, mint a bírónének.
Más, hogy mikor felül a kar tetejére,
Gyenge szava hangja lassan hat fülére.
Ezek egyhez, azok más rossz okhoz kapnak,
Végre diktom faktom menni kell a papnak.
Akkor két nagy rovást (mert nincs köztök író)
A szűr ujjból kihúzza a bocskoros bíró;
A kitoló voksot metszi az elsőre,
Megesik, hogy nincs is szüksége kettőre.
Másutt fehér s veres tengerivel élnek,
Melyet sok bölcs faluk még szebbnek ítélnék,
A kimaró voksra a bíró rőt szemet
Ereszt a szűr ujjba, s másokra fehérét.
A tengerit aztán együtt felszámlálják,
S ha a veres szemet számosznak találják:
Akkor a jó papnak, ha nincs is mit enni,
Öt hat gyermekével kikell onnan menni.
Ha mond, hogy ártatlan, senki nem hajt arra,
Könyvét, fiát, s magát hordják a határra.

Eddig a parasztot még az ág is húzta,
Ő is hát mérgében papját sarkantyúzta;
De már József alatt értünk más világot,
Nem nyelünk miatta oly sok bosszúságot.
No hát atyafiak változzon eszetek,
S ily dísztelen szokást többé ne űzzetek.

XIX.

Majom s vadak.

Hogy az oroszlántól távolka estenek,
Egy csere vadjai oly tisztet tettek,
Ki bajokban tudjon jó tanácsot adni,
S a királyhoz mindig ne kelljen fáradni.
Hogy eszét a majom sokszor kimutatta,
Többnyire minden vad voksát ő rá adta.
Mihelyt e tisztséggel őtet felruházták,
Magokat előtte földig megalázták.
Úgy nőtt titulusa a csapodár szájban,
Mint árad a Duna május vége tájban.
Az új tiszt felfúván szívét tisztségében,
Alig hágott földre rút kevélységében.
Egyik a másikat bár tépte, nem bánta,
Az ok nélkül halált szenvedőt nem szánta.
Az öreg és árva sorsán nem könyörült,
Csak a cifra s pompás titulusnak örült.
Ha hívták bajokban néha segítségre,
Míg urazták, addig a gonosz ment végre;
Titulusát pedig ha ki meg nem adta,
Rá sem nézett, s ügyét még meg sem hallgatta.
Azért is ellene sokan kezdtek zúgni,
Egyik a másiknak mormogással súgni,
Hogy mikor bajokban a királyhoz mennek,
Száz résznyi titulust nem adnak, mint ennek.
Kivánt választ nyernek, várát meg is járják,
Míg ezt itt urazzák, s voksot állva várják.
Így minden a majmot végre megutálta,
S csak négy öt eb farkát körulte csóválta.
Mit ér, hogy fél árkust befog titulusunk,
Ha nincs valóságos érdemünk s virtusunk.

Adassék e levél diktátor Syllának,
Így írták Rómában, a fél föld urának;
Mert okos volt a nép, nem jobbágy, nem szolga,
A virtus, hírnév volt mindennek fő dolga.

Egy jele a népben még a szolgaságnak,
Hogy sok titulusra az elsőbbek vágnak.

XX.

Róka, farkas.

Egy éh róka mindent kurdászván az útban,
Még azt is megnézte, nincs-e tyúk a kútban?
Hol a tele holdat meglátván, sohajtott,
Hogy kerek s fehér volt, úgy nézte mint sajtot.
Két vedres volt a kút, ült az egyikére,
Így bocsátá magát a kút fenekére.
Látván hogy a mire éhes nyála folya,
Az egy muló árnyék, nem sajt, nem gomolya:
Akkor kezdett félni, s kivált szégyenlette,
Eszét e dologban, hogy így félre tette.
A kijövetelről midőn gondolkozott,
Egy farkast a kútra a szerencse hozott,
Ki mond neki: „Sógor jól vagy ott, felteszem!”
„Úgy van, mond a róka, jöszte sajtot eszem,
De már itt kell hagynom, mert a hasam tele,
Oly nagy, hogy hatan is jól lakhatnánk vele.”
„De miként menjek le, hogy megtöltsen bélem,
Lemenésed módját kérlek közöld vélem.”
„Annál nincsen könnyebb, mond a róka erre,
Bocsátkozz le mint én, ülj fel a vederre.”
Így teve a farkas, a rókát felhúzta,
De a vizet maga haldokolva úszta.
Mondd ekkor a róka: „Hé én is úgy tettem,
A feljövés módját eszembe nem vettem;
Jól jártam, hogy ide jöttél szerencsére,
S kivált hogy nem néztél a dolog végére.
Róka vagyok ismersz, tudod természetem,
Mással jól nem teszek, csalog ha tehetem.
Látod mint hibáznak sokszor a bölcs agyok,
Jöjj ki koma mint tudsz, már én kívül vagyok.”
Dolgában az ember keveset hibázna,
Ha míg hozzá nem fog, mindent jól megrázna.

XXI.

A rák, s a leánya.

Egyszer sétálni ment egy rák a lányával,
S látja miként csúsz mász hátra a farával,
Mond neki: „Jaj hogy mégy szerelmes leányom,
Ha intlek, a borsót, látom falra hányom.
Kérlek gyöngy remekem, töltsd kedvem csak ebben,
Tartsd fel ékes fejed, lépj egy kicsit szebben.”
„Jó anyám mond a rák, bár én hazug légyek,
Ha a mint te sétálsz, én is úgy nem mégyek;
Kis koromtól fogva mint jársz te, azt nézni
Nem szünöm, s menésem a szerint intézni.”

Igaz példabeszéd, nincs benne tagadás,
Száz intéssel felér egy jó példaadás.
A gyümölcs nem messze esik a fájától,
Keveset különböz a lány az anyjától.

XXII.

Oroszlán s társai.

Egy nemes oroszlán még gyermekkorában
Vitetett egy király pompás udvarában.
Hol sok esztendőig gondja nélkül vala,
Sok étkekkel rakott királyi asztala.
Sok inas azt tartá fő szerencséjének,
Ha kedvét tölthette a vadak fejének.
Becsületét minden egy szóval megadta,
Sörényét a király sokszor simogatta.
A mit szíve kívánt, azt bőven meglege,
Innen lett, hogy sok eb sorsát irigyelte.
Ezért boldogsága sokáig nem tarta,
Mert az irigy ajak onnan őt kimarta,
Látván hogy nincs többé a király kedvében,
Az erdőknek kulcsát vette a kezében.
Hol más nap éhezvén, bánatba borula,
Hogy vékony konyhára nagy úrból szorúla,
Sebes víz módjára könnyeit öntötte,
Hevertére bélét hogy már nem töltötte.
Fűnek, fának mondja keserves esetét,
Beszéli, mely vígan tölté ott életét,
Hol karcsú derekát bársonnyal bevonták,
Gyöngyös pántlikával sörényét befonták.
Így hogy erőt veve zokogó sírása,
Monda végre neki egy régi pajtása:
„Mit sírsz, hogy megnyerted régi szabadságod,
Jobbágyság volt eddig minden uraságod;
Mert csapodár kenyért nem tudom mint ehét
Egy oroszlán, a ki maga ura lehet.
Köröm, fog, s láb nélkül ha csonkán látnálak,
Akkor lelkem szerint hidd el, megszánálak;
De látom, hogy ép vagy, mi szükség hát félned,
Mit sírsz? gavallér vagy, könnyű lesz elélned.
Repülsz te a síkon, tudsz a hegyre mászni,
Jer menjünk a bércre, ha tetszik vadászni.”
Csakhamar egy őzet látnak, s azt elkapják,
S reszkető tetemit nagy éhen felcsapják.
Akkor az oroszlán minden bút felejtett,
Mondá, hogy míg úr volt, oly jó ízűt nem ett.
Négy nap sem telt belé, hogy mint más, úgy futott,
Régi urasága eszébe sem jutott.

Ha némely gazdagok szegényekké lesznek,
Oh mely szörnyű lármát az országban tesznek.
Egyik a sírással szemét kiapasztja,
Másik megbolondul, s magát felakasztja,
Tán nem is emberek voltak eddig ezek?
Tán nincs a munkára mint nekünk két kezek?
Végy egy kapát jó úr, marad egy mártásod,
Eltart a föld mint mást, ha kapálsz, ásod.
Vagy mint ama király légy schola mesterré,
Mutasd meg, hogy úrból tudsz lenni emberré.

XXIII.

Egy szegény házaspár.

A reménység hajtja hajónk vitorláját,
Ez enyhíti soknak kínzó nyavalyáját.
A kinek vállain sajtol a szegénység,
Kincsház gyanánt van annak a reménység
Egy ülő tyúkjá volt egy új házaspárnak,
Melynek örült, mint egy pénzzel rakott várnak,
Jövendő sorsukat ezen építették,
S hogy jobban őrizték, ágyuk alá tették.
Egyszer hogy feküsznek pokrócos ágyokban,
Búsulni kezd a férj s fejét töri sokban.
Nagyot sohajt s így szól: „Hogy éljünk feleség?
Ime nincs házukban két napi eleség.”
Erre felel Kató: „Mitől kéne félnünk,
Úgy látom jó uram, könnyű lesz elélnünk.
Rövid időn tyúkunk tojásit kikölti,
Egy kis csipogó nyáj házukat betölti.
Felnevelem én azt, s lesz tíz tyúk belőle,
Húszat fog tojni egy, hiszem azt felőle.
Ebből jövő nyáron kétszáz csirke leszen,
Mely egy garasával négyszáz poltrát teszen;
Ebből élhetünk is, veszünk is két kocát,
Meghizlalására tököt, kukoricát,
Lessz hét-hét malaca mindenik kocának,
Eladjuk, s több hasznát vesszük az árának;
Mert ragaszszunk rajta két lovat s szekeret,
Igy meg lesz mindenünk, a mit szívünk szeret.
Ezen egy nap megyünk fáért az erdőre,
Más nap a malomba, onnan a mezőre,
Vásárra nyargalunk Váradra s Budára.
Igy víg lesz életünk, s megjő lovunk ára.”
„Hová még, mond a férj, e fáradt lovakon,
Holott nem voltak még sem fűn, sem abrakon?
Már látom, mind addig kínozod szegényeket,
Míg a kutyák velők nem töltik bélöket.”

Káromló szókra is haragjában fakadt,
S olyat rúg az ágyon, hogy mindjárt leszakadt.
Kató a két kancán mind addig nyargala,
Hogy eltört a tojás, s a kotlós meghala.
Lehet reménységgel sorsunkat enyhíteni,
De egy szalmaszálon nem kell várt építeni.

XXIV.

Szántóvető s fiai.

Egy paraszt feküdvén halálos ágyában,
Gyűjteté gyermeket gyászos szobájában.
Hogy testamentomot javairól tégyen,
S míg el nem költözne, tőlük búcsút végyen.
„Gyermeeim! mond nekik, látom közel végem,
Megmondom hát nektek minden tehetségem.
A mi pénzecském volt, felét a szőlőben,
Más felét rejtettem ott kinn a mezőben.
Hosszú ásót kapát vegyetek e végre,
Ássátok mind kettőt egy lábnyi mélységre;
Az elrejtett kincset így megtaláljátok,
S gondos atyátokat akkor megáldjátok.”
Atyjok holta után fiai így tesznek,
Egy-egy singnyi ásót kezeikbe vesznek.
A mezőt, a szőlőt négy ízbe felhányják,
Testök vércseppjeit egyikben sem szányják.
A mezőn a kincset hogy meg nem lelhatték,
Azt tiszta búzával jókor bevetették.
Az apjuk pénzére így rá nem akadtak,
De bő szüretjük lett, s gazdagon arattak.
A testamentomnak megérték erejét,
Hogy kiki dolgozza serényen mezejét.
Így izzadásának uzsoráját veszi,
Mert a jól szántott föld őt gazdaggá teszi.
Az arany bányának ritkán van ideje,
A szántás a pénznek az igaz kútfeje.
Szegény s vak ország az, s közel enyészete,
A szántóvetőnek hol nincs becsülete.
Hajdan egy Cátóban s egy Pomponellában
Szántóvetőt látott a világ Rómában.
A chinai császár egyszer esztendőben
Százezer paraszttal eszik egy mezőben,
Tudja hogy a szántás legfőbb gazdagsága,
S míg az becsben leszen, boldog lesz országa.
Be szép volt a világ, míg diktátort talált
Róma az ekénél, s Boáz a szérűn hált!

XXV.

Vadász, kopó.

Egy kopója vala egy Nimród fiának,
Ki híven és gyorsan szolgálta urának.
Hallván a kürt hangját, táncolt örömeiben,
Reménylven, hogy az nap jár ura kedvében.
„Ha ki nem fogy, úgy mond, belőlem a pára,
Egy őzet hozok ma gazdám konyhájára.”
Urának tetszését mindig betöltötte,
A nyulat futtában sokszor elütötte,
A fürjet s a fogolyt csúszkálva megleste,
A barlangban elbútt szarvast kikereste.
A vaddisznóval is bátran szembe szállott,
S ha megkapta fülét, a vadkan megállott.
Végre a jó kopó lábai lassúltak,
Meggyengült szaglása, s fogai kihulltak,
Fösvény ura mégis vitte egy időbe’
Vén ebét vadászni egy sűrű erdőbe.
Hogy látott egy disznót az eb egy fa alatt,
Felejtven vénségét, bátran neki szaladt,
Megragadta fülét négy odvas fogával,
De kitört, s a vadkan elvitte magával.
A vadász kopóját ütötte s vétette,
Régi szolgálatját mind elfelejtette.
„Ne verj, mond a kutya, nem kiméltem magam
Megragadtam, de ládd elvitte a fogam;
Meg mutattam hozzád hajdani hűségem,
S hogy elment, okozd megaggott vénségem.”
De nem tett az semmit ura vad szívének,
Mert megrontá fejét régi jó ebének,
S hogy tovább házában hasznót nem tehetett,
A kenyérhájban is keveset ehetett.
Mikor ásítással néha enni kére,
Mocsok vagy egy dorong lett urától bére.
Az éhség gyötrelmit sokszor alig állta,
Mégis hízelkedett s a farkát csóválta;
Mikor más társai gazdagon ettenek,
Zab kenyér héjt neki alig vetettenek,
S mindaddig szenvedte a rágó éhséget,
Míg sok kínjainak halál vetett véget.

A kopó sorsára jut sok öreg szolga,
Így van a többek közt a szegény pap dolga;
Tíz s húsz esztendeig szolgál egy helységben,
Adnak neki kicsit míg van egészségben,
De ha elbetegszik vagy jut vénségére,
Csak nem éhen hal meg, mert nincs egy fillére.
Csak a magyarnál van e szeretetlenség,
Nem bán így papjával ennél több nemzetség,

Hanem ha leszdedte ereje virágát,
Megtámasztja aztán élte száraz ágát,
Szíves gondja vagyon minden csemetére,
A mely ragaszkodott e fa törzsökére;
De itt, még sok kő szív örül s kacag rajta,
Ha látja, hogy itt s ott koldul a papfajta.

XXVI.

A has és a tagok.

A has ellen pártot ütöttek a tagok,
Mondván hogy csak hever s ők izzadnak magok,
Mégis a mit gyűjtnek az egyedül eszi,
Sem kéz, sem láb, annak több hasznát nem veszi.
„Én mint strázsa reggel, mond a szem felkelek
Vigyázok egész nap, nyugalmat nem lelek.
A hajtól a talpig, mindenre ér gondom,
Ha mi bajt látok, azt előre megmondom.”
„Én is, felel a száj, soha meg nem állok,
Intek, dorgálódzom, s estvig kiabálok.
A kéz s lábak ámbár hozzám képest nagyok;
Mégis pártfogójok, s tútorok én vagyok.
Megsértik a lábat, főt, kezet vagy bokát
Ők nem tudnak szólni, én kértem az okát.
Én sokszor éjjel is mond a fül, hallgatok,
Nappal nem heverek, tudjátok magatok.”
A kéz, egy óránál tovább perórála,
Monda hogy együtt sem érnek többet nála,
Hogy az ő munkája látszik a határon,
Hogy ő kaszál, ő gyűjt, s kapál egész nyáron.
„Hát én, felel a láb? én hordlak titeket,
Tíz mérföldre egy nap viszlek benneteket,
Megvallom, collégák! eluntam már várni,
Hogy mondjátok végre: a fön kén már járni.
De mivel dolgoztok nincs panasgom rátok,
Az egy hasban mint ti, én is hibát látok.
S a jó has bolondja nem is fogok lenni,
Ha tetszik, ne adjunk többé semmit enni.”
„Jó lesz biz a pajtás, a tagok mondának,
Ha eszik a jó has, keressen magának.”
A has a szakadást hogy eszébe vette,
E bolond tagokat okosan nevette.
„A mit nekem adtok, én azt nektek főzöm,
Minden tag szükségét híven megelőzöm.
Nap, éj, mindegy nekem, mikor ti nyugosztok,
Mintegy gondos szakács, nektek ételt osztok.
Ha azért az ételt tőlem megvonjátok,
Ti lesztek az elsők, kik azt megbánjátok.”

A has bölcs beszédét, a tagok nem hitték,
Rendes eledelét négy nap meg nem vitték.
Azonban lankadni kezdnek a tetemek,
Nehezen hall a fül, kápráznak a szemek.
A kéz, mely az előtt könnyen vitt két mázsát,
Nem tud felemelni a földről egy kását.
A láb valahová ha akar indulni,
Elesik, s helyéből nem tud kimozdulni.
Hogy nagyon hibáztak, akkor észrevették,
Hajdani tisztöket a hasnak megtették,
De a száj az ételt már le nem nyelhetette,
S ez a gondos szakács azt be nem vehette.
Így ők, kik hasoknak eledelt nem adtak,
Mint egy levél, magok hamar megszáradtak.
A jól rendelt ország olyan méhkas vagy test,
Melyben egy tag sincsen tunya korhely vagy rest.
Hanem kész mindenik mindig a munkára,
Melyet a természet s ország mért számára.
A fő itt a király, ki vigyáz a testre.
Szereti a munkást, haragszik a restre.
Pap, katona, paraszt ebbe lábak, kezek:
Az ország javára dolgoznak mind ezek.
A pap int az Isten s király félelmére,
A katona kész s gyors hazánk védelmére.
A paraszt a földre vércseppeket csorgat,
S hogy bőven arasson, mély barázdát forгат.
A király kincse itt a has tisztét teszi,
Melyből mint kútfőből éltét minden veszi.
Az oly tagnak tehát éhen kén maradni,
Mely nem akar semmit a közjóra adni.

XXVII.

Vendégség, móriók.

Vendégséget ütvén egy kalmár Rómában,
A városnak színét gyújteté házában.
Sok móriók oda, mint szokás gyűlének,
Hogy pénzért másoknak kedvet szereznének,
Ez ugrott, más sípolt, más meg mást csinála,
Melyben a részeg fő mulatást találta.
Mindennek megtetszett egy a többek között,
Mert mint egy kis süldő épen úgy röfögött.
Nagy gyönyörűséget talált minden ebben,
Mondák hogy a disznó nem röfögne szebben.
Mivel a mórió kedvöket töltötte,
A gazdától markát sok jó pénz ütötte,
Kéré hogy jöjjön el holnap ez órára,
Füle s pénze kész lesz akkor is számára.

Egy szegény paraszt ezt látta s irigylette,
Hogy röfögésének ily nagy bérét vette.
Száz nap nem nyerek én annyit, mond magában
A mennyit egy estve nyer ez bolondjában.
Mondá, annyi pénzért hogy ő többet tenne,
S ha őt meghallgatnák, még jobb disznó lenne.
Jó lesz, mond a kalmár, ígér neki sokat,
Más napra vendégül hívja azonokat.
A mórió s paraszt akkor megjelennek,
S rendre a nép előtt a placra felmennek,
A mórió röhög s minden vendég örül
Tapsolás s bis bis bis hallék köröskörül.
Leszáll s a parasztnak engedi a placot,
Ki a szűr alá tett titkon egy malacot,
S hogy a fülét vonja, a süldő rí, s röfög.
A nép szemét száját húzza, köpdös s köhög.
Mondák hogy szálljon le, mert nem röhög szépen
S a szegény parasztot mocskolják sokképen.
Ezt hallván a süldőt kiveti a placra:
„Mi panasztok, kérdi, e rívó malacra?
Hogy a fülét farkát csíptem, azt sajnálta,
Én hallgaték s maga a lármát csinálta.
Megtetszik a bortól hogy meghevült agytok,
Mert ugyan rossz bírák, jó uraim vagytok.”
Így ítél az ember, bolond kit bölcsnek tart,
Sokszor az az okos, kit megmocskolt s megmart,
Csalárd e világnak s hazug ítélete,
Jobb bizonyosság annál lelked ismerete.

XXVIII.

Favágó, Mercurius.

Egy víz partján egykor egy jobbágy fát vága,
S némely száraz ágért egy fűzfára hága.
Azonban fejszéje, melyet kölcsön kére,
Kezéből beesett a víz fenekére.
Ezt látván elfakad sírva, s mond: „Istenem!
Látom minden gonosz megesküdt ellenem,
Gyermekimnek otthon nem lévén kenyerek,
E kis fán reménylem hogy négy poltrát nyerek,
Azon egy kenyeret vehetek számukra,
S nem néznek ma estve éh szemmel anyjukra.
De íme, a honnan boldogságom várom,
Látom reménytelen, az neveli károm.
E fejszét nem lehet többé megtalálni
S már azért legalább négy nap kell kapálni.
Éhen hal meg addig szegény házam népe.”

Így sírt, Mercurius mikor hozzá lépe,
 S mond neki: „Ne búsulj a fejszén, jó paraszt:
 Meg lesz, ne félj semmit, megtaláltam én azt.
 S egy szép arany fejszét nyújtván jobb kezével
 Reményilem fát vágtaal, monda, e fejszével.”
 Melyre az éhen holt kegyes paraszt így szólt:
 „Uram! az én fejszém oly szép fényes nem volt!”
 Ő meglelégedvén ez igaz szavával,
 S megint megkínálja egy ezüst baltával.
 „E volt hát a tied?” De a vén tagadja
 S szavát Mercurius ismét helyben hagyja.
 Végre egy vas fejszét előtte felemel;
 „Uram ez az enyim!” a vén vígan felel;
 Nem örülne jobban egy vak két szemének,
 Mint ő örült szegény a meglelt fejszének.
 Pajtásihoz megyen ily örömmel tele,
 S beszéli, miként bánt Mercurius vele,
 Hogy arany és ezüst fejszékkel kínálta;
 De ő a magáét bennök nem találta.
 Mond erre egy jobbágy: „Ugyan bolond voltál,
 Az arany fejszére hogy ekképen szóltál.
 Én ráhagytam volna ötszáz csegélyével;
 Mert felért volna az ezer vas fejszével.”
 Így szól s a magáét a vízbe bocsátja:
 „Add elő a fejszém, jó Mercur” kiáltja
 Mercurius eljő ordító szavára
 S egy szép arany fejszét oda visz számára,
 S kérdi, ismer-e e drága fejszére?
 „Úgy van, mond a jobbágy, enyim csegélyére;
 A ki csinálta is megtudnám mutatni,
 Húsz, harminc tanuval megtudnám vallasni.”
 „Megőszült vén disznó, Mercurius felel,
 E csalárd hazugság helyt vén szádban hogy lel.
 Mivel hogy e hazug bizonyyságot tetted;
 Keressed fejszédet a hová vetetted”...
 Azonban a másik jó jobbágy számára
 Adja a két fejszét Jupiter szavára.
 „Jó szívedért paraszt, mond e béred leszen,
 Tudd meg, hogy a jókkal Jupiter így teszen.”
 E pogány mesének ez rövid értelme
 Hogy a jók körül jár az Úr segedelme,
 Utál az ő lelke minden hazugokat
 S mind a két világon megveri azokat.

XXIX.

Pap, s napszámosok.

Munkásokat küldö egy pap a mezőre,
Napszámban fizetvén márjást minden főre.
„Fiaim, mond a pap, híven dolgozzatok,
Én ki nem mehetek tudjátok magatok;
Mert az Isten engem rendelt más munkára,
Ételt kell készítnem lelketek számára.
De egy mindent látó szem rajtatok leszen,
Melytől a hű munkás nagy jutalmat veszen.
E vigyázó szemtől barátim féljeteK,
Értem pallértok lesz, hát ne heverjeteK.
Vacsorára hozzám jöjjetek estvére,
Akkor munkátoknak kész lesz egész bére.”
Ily szép szókkal őket a pap elereszti,
S magát a könyvek közt mind estig epeszti.
A munkások mennek, s úgy lépnek tempóra,
Hogy mikor kiértek kilenc lett az óra.
Ásóval kell vala a földet forgatni,
Egy kezdte szép szóval a többi nógatni.
De semmit sem ért ez: ott is még hevernek,
Örülnek, hogy könnyen ma egy márjást nyernek.
„Ugyan megpapola, mond egy, a vén papunk,
Tán tudta, hogy könnyen ma egy márjást kapunk.”
„Jó pénzért nézem ma, felel egy, a napot,
Ha módját tehetem, csalom én a papot.
Héj! Sokszor jól lakik lovam a búzáján,
Nem egyszer hált ökröm a rétjén s szénáján!
Őszi vetésének most is oda fele;
Mert nyolcunknak barma tegnap ott legele.
Be nem értem volna sokszor száz pálcával,
Ha így bántam volna a más jószágával;
De nem bántom ám azt, mert megvernek, félek,
A pap dorgál, s bennem siket rá a lélek.
Szavát fülem mellett könnyen elbocsátom,
Elég nagy a hízak, más is így tesz látom.
De már régen nyugszom, majd egy kicsit ások.”
A többinek is mond: ásóra kapások!
Egy posztátot fognak, s verődvén élire,
Benyomják az ásót szintén két iznyire
A tyúkok, körmökkel a földet mint szántják:
Úgy ők is a földet szép véknyan meghántják.
Délben meg leülnek s majd estig alusznak,
S még a felköltőre sokan haragusznak.
Igy töltik a napot ezek heveréssel,
Mások rossz munkával, csak por keveréssel.
Csak egy volt ki híven dolgoza közöttök,
S monda: a munkára pajtás későn jöttök,

Már van két órája, hogy magam dolgozom,
S a napnak melegét a vállamon hordozom.
Bolond vagy, hogy többet ásol mond egy: másnál,
Néked sem ad többet a pap egy márvánál.
De, e mocskos szókra ő semmit sem hajta,
Izzadott, s a többi csak nevetett rajta.
Estve felé mikor izzadt kézzel kapál,
S forgatja a földet, egy csuporra talál,
Felveszi s nézgéli, hát pénzzel van tele.
Estve a pap felé vígan ballag vele.
A korhely kapások ezt látván elhülnek,
Ezek megsárgulnak, mások elzöldülnek.
Nézd pajtás mond egyik, ő kapált, nem hevert
S meg is áldá őt az, a ki minket megvert.
Bemenvén a paphoz az ételt megették,
A tunyák mint a jó, a márvást felvették.
A talált csuprot ez a papnak mutatta,
A pap nézte s ismét neki vissza adta:
Neked adom mind - mond, - ámbár enyim fele;
Az Úr hív munkáért mert megáldott vele.
Mondám, hogy én értem ő vigyáz reátok,
Kitől jóra áldás, gonoszra száll átok.

A korhely munkások mind megannyi lopók,
S utálatos férgek az ilyen vérszopók.

XXX.

Nyúl, taksás, vadász.

Egy taksásnak kincse, volt hajdan egy kerte,
Melynek falát a nyúl által hágni merte.
A kertben volt répa, bab, retek, káposzta,
Melyből egy-két levélt az éh nyúl megfoszta.
Szerette volna ő e süldőt megsütni,
De puskája nem volt, s nem tudta megütni.
E káposzta evőt sokszor riasztgatta,
De tanyáját a nyúl könnyen ott nem hagyta.
S látván, hogy nem mehet semmire ellene,
Egynehány mértföldre az urához mene,
Panaszolva, egy nyúl, hogy lakik kertében,
Hogy látta ott éve futtában s fektében
S hogy sok levélt megett, a taksás így szóla
Az úr kapott rajta s mondá hogy tesz róla.
Elmene a paraszt s két nap el nem tele,
Hogy ott termett az úr s vagy hét kopó vele.
Csakhamar a kopók, kik majd éhen halnak,
Bemennek házába ott mindent felfalnak.

Még a földesúr is megalázza magát,
S egy paraszt fröstökhöz feni éhes fogát;
A pálinkás butykost, hogy ett, előkéri,
S olyat hajt, feneke hogy homlokát éri.
Hogy a kopók s az úr, jól faltak s jól ettek,
A nyúl vadászásra egy szívvel kimentek.
Csakhamar a nyájeb akad a nyomára,
A szép vetemény közt hull egymás hátára.
S mikor a kis nyulat kergetik s riasztják,
A káposztát s paszulyt emberül koppasztják.
A földes úr futkos: itt-ott fog egy posztát,
Minden lépésével megöl egy káposztát.
Végre a zöldségnek hogy lehullt levele,
Többé a nyúl benne bűvő helyt nem lele.
Így csakhamar esett a vadász markába
Ki nagy örömmel azt tette táskájába,
Ládd - mond a taksásnak - ez több kárt nem teszen
Ha több nyúl lesz, adj hírt, a puskám kész lesz.
De másnap a paraszt szörnyen elbődüle,
Látván, hogy szép kertje tovább nem zöldüle.
S azonban házában mindenét megették,
Azok, kik szép kertjét kietlenné tették.
Síra keservesen s szívéből megbánta,
Hogy e szegény nyúlnak halálát kívánta.
Minthogy ő azt vette oly iszonyú áron,
A milyen kárt nem tesz tíz nyúl egész nyáron.

Ti, kiknek az ügy s per mindennapi kenyér,
Látjátok, hogy sokszor többet vesz a ki nyer.
Egy kis boszút és bajt, jobb hát elszenvedni,
Mintsem nagy költségű perbe keveredni.

XXXI.

Nyúl, békák.

Egyszer egy nyulacska éjjeli fektében,
Boldogtalan sorsát forgatta eszében:
Mely nagy gonosz - úgymond - a félénk természet!
Sem a fényes hajnal, sem a nap-enyészet,
Nem adhat én nekem semmi nyugodalmat,
Minden órán várnom kell új viadalmat.
Ha alszom is nyitva tartom szemem héját,
Vigyázom a vadászt, a sast és a héját.
Mely boldogtalanok azok, kik így élnek!
Minden zördüléstől rettegnek és félnek.
Mindazáltal látom, hogy ha szólni merek,
Hogy majd szintúgy mint én, félnek az emberek.
Azonban egy vadász egész erejéből,
Ordít, s a szegény nyúl kiugrik fektéből.

Futtában csakhamar jut egy tó partjára,
A hová a békák kiültek tanyára.
Kit is látván ezek mindjárt nyakra-főre
Ugrottak a tóba, ki-ki jó előre,
Örömmel szemlélte a nyúl ugrásukat.
Én is ijesztek hát - azt mondja - másokat,
Én vagyok ezeknek félelmök királya,
Nincs hát ki magának mását ne találja.

XXXII.

Vén legény, vén és ifjú asszony.

Egy ős ifjú legény magánosan lenni
Hogy megúnt, kívána feleséget venni.
Könnyű volt tölteni ebben kívánságát;
Mert az egész város tudta gazdagságát.
De a választás volt nehéz a legénynek;
Minden szép és ifjú, mert tetszett szegénynek.
Két özvegy legjobban szívét meghatotta,
Kettőjük közt magát tehát megosztotta,
Egyik húsz esztendő, a más több hatvannál,
Csinos volt eléggé, de rútabb amannál.
A vénnek magukat ketten kedveltették,
Gyakran őszes fejét öleikbe tették.
Ottan fésülgették s gyengén csinozgatták,
Ha mi élet lelték, azt benne nem hagyták.
Barna haját lopva az öreg kiszedte,
Más felől az ifjú az őszt félretette.
Mindenik magához férjét hasonlóvá
Míg akarja tenni, ugyan tették lóvá;
Mert kevés nap mulva kopasz lett a feje,
Fésülné a haját, hát csak a hült helye.
Köszönöm - mond a vén - szerelmes jegyesek,
Hogy a hajtépésben lettetek egyesek.
Látom, hogy mind ketten ti azt akarjátok,
Hogy ínyetek szerint éljen vén mátkátok.
Nem akarok én úgy feleséget venni,
Ha járom alá kell aggot vállam tenni.
Így a kopasz fején a vén megtanulta
Hogy a házasságnak idejét elmulta...
Házasuló vénnek! Ifjat ne vegyetek,
Ti pedig asszonyok, csak azok legyetek.

XXXIII.

Ló, ember, vaddisznó.

Szabadon élt régen a ló az erdőben,
Kedvére futkosott minden sík mezőben.
Víg éltét az ember bik-makkal tartotta,
A szamarat, lovat, s öszvért nem bántotta.
Szekérre, kocsira nem vala szüksége;
Gyalog járt, fű és víz vala elesége.
Okozza hát a ló, maga bolondságát,
Hogy elveszté végre minden szabadságát.
Pere lévén egyszer egy nagy vad sertéssel,
Az emberhez méne könyes könyörgéssel.
Mondván, hogy magának hol kész tanyát tarta,
A disznó oda ment, s vizét felzavarta.
Kérte ne sajnáljon érte boszút állni
S hogy rá vegye, kezdte hátával kínálni.
Az ember zabolát kapcsol a szájába,
Ráül s csakhamar ér a disznó sarkába,
Fejét célba vévén azt által szegezi,
S szerencsésen a pert köztük elvégezi.
A ló elfelejté akkor minden baját,
Látván hogy nemesen állhatta boszúját,
Örömmel térek már - úgymond - szállásomra.
Köszönöm, hogy füled hajtád panaszomra.
Hogy-hogy? mond az ember, nem mégy el barátom.
A hátadon, ülni nem bolondság látom.
Ezt mondván: beköti egy kis istállóba,
A hol a ló sorsát siratta valóba.
Mit ér a jó élet, oda a szabadság,
Más alatt folydogál róla az izzadság!...

Ha szemed elébe akad az istáló
Tanítson e példa oh te boszúálló!
A boszúállás ad kis gyönyörűséget,
De nem ad a szívnek soha békességet:
A ki szabadságát eladta érette;
E lélek gyötrelmét ugyan drágán vette.

XXXIV.

Kutya, árnyék.

Egy vízben hogy vitte a kutya prédáját,
E síma tükörben meglátta formáját,
S azt vélvén, hogy más eb úszik ott húzával,
Azt is beharapni akarta szájával.
E végre elbukott, s száját eltátotta,
S a víz, fenekére húsát bocsátotta.

Amazt el nem kapta, s ezt is elvesztette,
Azonban életét kockára kitette.
E kutyát követik sokan e világon,
Minden kap, hol ezen, hol más bolondságon.
A kevély fut, fárad a hírért s a névért,
Más kockázza éltét egy kis nyereségért.

XXXV.

Farkas, kutya.

Egy éh farkas, kinek borzadt minden szőre,
Prédáját keresni méne egy erdőre,
Hol akadt csakhamar egy kövér kutyára,
S szinte megrepdesett kívánt látására;
De félt belé kapni, ámbár folyt a nyála,
Tartván, hogy a kutya erősebb lesz nála.
Valóban a vívás lett volna kétséges;
Mert a komondor volt izmos, egészséges.
Inkább kívánt tehát beszédbe eredni,
Mintsem bizonytalan harcba keveredni,
Kérdi: Mit keressz itt? mit vársz? mit reménylesz?
Oh te boldog állat, ki ekképen fénylesz!
Mond meg kérlek nekem, hogy élsz, s ki tart téged?
Hogy ily szép kövér vagy, s ily friss egészséged.
A kutya azt mondja, hogy heverésére
Tartják őtet, s nincsen gondja élésére,
Hogy vetnek elébe néha zsíros csontot,
Néha húst, s kenyeret, hol egy, hol két fontot.
A farkas azt mondja: Szeretnék úgy élni,
Az éhenhalástól nem kéne úgy félni.
Ha tetszik - mond az eb - az könnyen meglehet,
Az, a ki engem tart, véled is jóttehet.
Velem együtt nála ezt fogod csinálni:
Gondod lesz a házra s előtte fogsz hálni;
Éjjel ki fogsz üzni minden tolvajokat,
Nappal a zsidókat s holmi koldusokat;
Megismered őket rongyukról, s botjukról.
A pundrát éltemben lehúztam már sokról.
Ha csak az a dolog, örömet elmegyek -
Mond a farkas - csak hogy mint te, boldog legyek.
Mennyivel könnyebb lesz nekem ott vigyázni,
Mint itt az erdőben éhezni és fázni.
Most itten szenvedek hideget s meleget,
Még is alig eszem tíz hétben eleget.
Örömkönye csordult a farkas szeméből,
Hogy így szabadult ki az éhség helyéből.
Jó messze mentek már, a mikor sokára
Néz egyszer a farkas a kutya nyakára:

Mi az oka - kérdi - hogy ott nincsen szőröd?
Talán valamikor sebes volt a bőröd?
Nem - felel a kutya - hanem láncra tesznek
Néha, de estvére mindenkor levesznek:
De az éppen semmi, mert így egész éjjel,
Fel s alá járkálok és futkosok széjjel.
Semmi? - mond a farkas - de az a veleje:
A szabadság minden jónak a kútfeje.
Menj el, nem akarok többé veled menni,
Nem kell a jó élet, ha láncon kell lenni.
Nincsen szebb és drágább kincs a szabadságnál,
Jobb ez a gyémántnál s minden gazdagságnál.

XXXVI.

Jupiter és minden állatok.

Jupiter hitt minden állatot elébe,
Melyet táplál a föld tágas kebelébe,
Igérvén, hogy a ki okosan kér tőle,
Nem fog visszatérni üresen előle.
Elő áll elsőben s felkiált a majom:
Nekem nagy Jupiter nincsen semmi bajom;
Szám, szemem és orrom, olyan van mint másnak,
Nincsen semmi helye nálam a sírásnak.
Ábrázatom semmit nem vethet szememre,
Nem volt még panaszom semmi tetememre.
Hiszem, medve bátyám nem fog így felelni;
Ocsmányabbat nála, mert nem lehet lelteni,
Talán mikor szegényt formálni kezdtették,
A sok munka között félbe felejtették.
Tudom, hogy formáját soha nem véteti,
Ha esze lesz, magát ő le nem festeti.
A medve elő áll, s nem panaszkodik;
Sőt szép formájában majd felfuvalkodik.
Mikor teremtesid, Jupiter, számlálom,
Magamat közöttük legszebbnek találom.
Illő becsületet adok minden nemnek;
De az egy elefánt nem tetszik szememnek.
Nem hiszem hasonlót, hogy lásson magához,
Adni kellene még sokat a farkához,
Elkéne két fontot venni a füléből,
Így talán valami lenne még testéből.
Rútul hányták össze szegényt vasvillával,
Hogy megelégedjék, nem hiszem, magával.
Az elefánt eljött s panasza a száját
Meg nem nyitá, inkább dicséré formáját.
Szörnyű nagyságáért szólta a cethalat,
Hozzá képest, úgymond, nem vagyok egy falat.

Sokkal jobb lenne ő halomnak vagy hegynek;
Mintsem az állatok közül lenni egynek.
A hangya is eljött s nem mutatta mérgét,
Kicsinynek találta az egy búza férgét.
Ez mondá, hogy nála még kisebbek mások,
A kikhez képest ők megannyi Atlások,
De az ember végre olyan bolondul szólt,
Hogy majd minden állat nevettében megholt.
Nagy Jupiter - mond egy - szép az én termetem;
De a János orrát szüntelen nevetem.
Péter szomszédomnak olyan nagy a szája,
Mint egy vámkerekű-kalap karimája.
Mit nem kén mondanom az István lábáról,
Vagy a Kató komám felpúpzott hátáról,
Kedvére szapulni már elkezdé Borkát,
A mikor Jupiter bedugta a torkát.
Minden állat úgymond, ki maga nemével
Megalégszik; szabad, menjen el békével.
Két rút bőr tarisznyát ada az emberre,
Ő volt legbolondabb, ő volt méltó erre.
Egyiket megtömte maga sok bűnével,
A másikat pedig mások vétségével.
Az elsőt enyvezte neki a mellére,
Másikat szegezte háta közepére;
Így mikor egyebek hibáit neveti;
Irva vagynak hátán maga ítéleti.
Minden ember hiúz a mások bűnébe',
De nem szeret nyúlgni a maga keblébe.

XXXVII.

Galamb, hangya.

Egy galamb a csörgő patakban formáját
Nézte, s mosogatta fejét, orrát s száját.
A mikor egy hangya esék e folyóba,
Veszedelme nagy volt szegénynek valóba.
Kicsiny vala a víz, de a kis hangyának
Tengernek tetszék ez, legalább Dunának.
E szép galamb látván szegény mint haldoklik,
S a sok ivás miatt mely szörnyen fuldoklik,
Bevete a vízbe egy kis szalmaszálat,
Melyre mintegy hegyre felmász a kis állat,
Bátran nézi onnan a nagy veszedelmet,
Melyben sülyedezvén nyert kész segedelmet.
Olyan volt e fűszál neki mint egy bárka,
Így nem metszheté el életét a Párka...
A galamb egy fára ült fel tollázkodni

S kedves párja után kezdett fohászzkodni.
Egy vadász oda csúsz gyilkos fegyverével
Mezítelen lábbal, s már a jobb kezével
Felhúzta a sárkányt, mikor észrevette
Szándékát a hangya, s lábát majd megette.
Míg a marás helyét a vadász vakarja,
Meglátja a galamb, hogy húsát akarja,
Csattogó szárnyakkal messze száll előle,
A kíváncsi vadász szája csattant tőle...
A legkisebbel is szép dolog jót tenni,
A jótétet sokszor elő lehet venni.

XXXVIII.

Nyúl, veréb, ölyv.

Egy vadász a nyulat egykor mintegy lopó
Fektében megleste, s vele volt hat kopó.
Mit tudott mást tenni a nyúl félelmében,
Kereste életét lába védelmében.
Szalad mindenfelé egész erejéből,
Hogy kimenekedjék a vadász körméből.
Kétszer is elfutja már régi nyomását,
Hogy így megcsalhassa a kopók szaglását.
Néha nagyot ugrik, néha vizet keres;
Hogy eltéveszthesse nyomát ott a deres;
Vizsgál, ha kaphatna más nyulat fektében,
Hogy így azt vethetné a kopók elébe:
De keveset szolgál minden mestersége,
A deresnek hozzá nincsen embersége:
Látja hogy mindenütt hág fáradt sarkába'.
Hogy azért ne essék a vadász markába,
Beszaladt végtére egy sűrű cserjébe,
Hol csaptak az ágak a kopók szemébe,
S ekképen sokára a nyúl megszabadult,
S majd félholtan szegény egy helyen meglapult.
Egy veréb hogy látja szörnyű fáradságát,
Kérdi, hová tette lába gyorsaságát?
Szemtelen! Hány ízben magad mint dicsérted,
Mondtam, hogy nem adnám egyik szárnyam érted.
Megmondám, hogy így jársz, nincsen három napja!
Azonban ökelmét az ölyű elkapja.
A nyúl felel: Látom neked sem barátod
Az ölyű, mert szádat körmei közt tátod...
Gonosz szívnek jele másokat megvetni:
Nagy vétek a szegényt kínjában nevetni.

XXXIX.

Bikák és békák.

Két bika egy réten ugyan elevenen
Veszekedtek együtt egy meddő tehenen,
A melyet egy béka látván fohászkodott,
De ezen egy ifjabb nagyon álmélkodott.
Kérdi mi az oka e nagy sohajtásnak?
Mi köze te veled bika civódásnak?
Hát nem ládd-e, úgymond, mi lesz ennek vége,
A mi halálunk lesz egyik vesztesége.
A győzedelmes azt többé a gulyában
Nem fogja szenvedni, s ide jó bújában.
E nádakat fogja tördelni szarvával,
Minket meg a vízben tapodni lábával.
Alig végezé el, hogy egyik mérgesen
Jó bölgve, s a tóba megyen egyenesen;
Minden lépésével megöl egy-két békát,
Napjában legalább eltapod egy vékát.

Ha a hatalmasok együtt veszekednek,
A szegény emberek legtöbbet szenvednek.
Elpusztul szőlőjök, s drága ültetésök,
És elgázoltatik rétök s szép vetésök.
Úgy vagyon a nagyok pere s bolondsága
A szegény embernek kész nyomorúsága...

XL.

Légy, hangya.

A légy disputála egykor a hangyával,
S e nagy dolgos felett kérkede magával:
Bizonyára - úgymond - elveszett az eszed,
Hogy te paraszt féreg magad hozzám teszed.
A királyoknál van nekem kész asztalom,
Mikor kell a legszebb dámát megcsókolom.
Mi van az oltáron még azt is megnézem
S már Jupiter előtt kiveszem a részem.
De a hangya erre oly jól megfelele,
Hogy a légynek eltölt szeme szája vele.
Király asztalához senki nem hív téged,
Azért is ott minden neked ellenséged.
Mindenünnen mivel nincs arcod, kivernek,
Kész ellened mindig keze az embernek.
A mely helyre egyszer leülsz vagy leszállasz,
Többnyire te abból többé fel nem állasz.
Én a más asztalát, mint te, meg nem lesem;
Mert magam élelmét bőven megkeresem,

Mikor itt s ott cincogsz, én az egész nyáron
Dolgozom, az időt megvévén nagy áron.
S mikor ti megfagytok henye s ocsmány legyek,
Rakott tárházamba ősz végén bemegyek.

Az láthatja magát a rest légy képében,
Ki dicsekszik csupán nemes levelében,
Mely mint a név régi ősiről maradott,
Kiknek virtusokhoz ő semmit sem adott;
Ki egy rongyos mentét ha vethet előre,
Utálva néz alá a szántó-vetőre.
De mikor az ilyen egy-két agarával
Hétről hétre nyúlász, hol negyed magával,
Azután itt s amott máson él arcára;
Élelmet keres az, december havára,
Meleg verejtékkal földét zsírosítván
Hazáját s királyát ekként gazdagítván.

XLI.

Nap s békák.

Athénásban egykor vévén feleséget
Egy fő tolvaj, ada pompás vendégséget.
A hová sereggel sokan felgyűlének,
Sem száma, sem vége nem volt vendégének.
Ésópus, ezt látván, egy mesét beszéle,
E balgatatag népet hogy intené véle...
A nap akart, úgymond, egykor házasulni,
Mely dolgon a békák kezdtek dúlni-fúlni.
Az egy nap, így szólnak, mely sok tót kiszáraszt!
S a víz kereséssel egész nyáron fáraszt!
Hát mi lesz belőlünk, ha sok fia lészen?
Kiapad minden tó, s elveszünk egészen.
Jobban okoskodtak a tóknak lakosi
Mint a bölcs Athénás városa okosi.

XLII.

Bárány, farkas.

Szomjúzván egy bárány, méne a folyóra,
Ivék; de csakhamar talált koporsóra.
Mert egy farkas eljött keresvén prédáját:
Az is itt, de inkább rátátotta száját,
S mond neki: te bárány tán veszted akarod,
Hogy tiszta vizemet ekként felzavarod?
Engedelmet kérek, farkas úr te tőled,
Felel a bárányka - a víz jó felőled,
S tudod a folyóvíz hogy nem megy felfelé.

Mond a farkas, látván hogy nem köthet belé:
Megszidtól ezelőtt mintegy hat hónappal.
Uram én születtem ezelőtt húsz nappal.
S akkor szegény szolgád volt anya hasában,
Hogy találtál volna káromlást szájában?
A bátyád volt tehát: mond e fene állat,
Ő leszen ki téged koporsóba szállat.
Nem látta nagyságod, mond, az én bátyámat:
Én vagyok az első, ki szopom anyámat.
Csegélyére az volt apád, vagy testvéred;
De bosszúmat mindjárt megoltja te véred.
Ti, juhászok, s ebek, mikor együtt vagytok,
Semmi becsületet én rajtam nem hagytok.
Ezt mondván fogait rútul csikorgatja,
S a szelid báránykát részekre szaggatja...

Az erőszak ellen nincsen ártatlanság,
Bár mentse ez magát, azé az igazság.
Mindaddig, költ álnok, de színes okokat,
Míg végre elnyomja az ártatlanokat.

XLIII.

Békák, gólya.

Szabad társaságban hogy megúntak lenni,
A békák egy királyt akarának tenni.
Bolond szándékukon Jupiter nevetett,
S e balgatag népnek egy lécet levetett.
Hallván a csattanást a tó fenekére
Reszketve lebúvtak míglen egy végtére,
Mint legbátrabb vitéz változtatta helyét,
Kijött, a királynak hogy meghajtsa fejét.
Látván, hogy csak egy léc, kiált a többinek:
Jertek nem kell ettől rettegni senkinek.
E szóra a békák csoportosan gyűlnek,
S kegyelmes királyok hátára felülnek.
S hogy azt bemocskolták minden undoksággal,
Új királyt kérenek rút kuruttyolással.
Oly gólyát, a melynek fél sing volt az orra
Bocsáta Jupiter akkor minden tóra,
A ki is közöttük kedvére békászott,
A béka előtte hiába bújt s mászott.
Kelepes urának a nép hogy nem örül,
Könyörgéssel veszi Mercuriust körül.
Kéri, Jupiterhez érte visszatérjen,
Nyomorult fejöknek hogy más királyt kérjen,
Mert a gólya abban királyságát teszi,
Hogy egyenként őket öldösi és eszi.

De Jupiter nekik csak e szót felelte,
Hogy a mit keresett, azt a nép meglelte...

Ti, kik szabadságtok másnak eladtátok
Tűrjetek, hogy nagyobb rossz ne szálljon rátok!

XLIV.

Oroszlán, egér.

Szép dolog mindennek ha lehet szolgálni,
A jótétet sokszor meglehet találni.
Szükségünk van néha magunknál kisebbre
Egy példát mondok rá, nem találhatsz szebbre.
Egy egér, lyukából kijövén ütközött
Egy nagy oroszlánra, s már körmei között
Félholtan reszketett; de ez megmutatta,
Ki legyen, s életét neki visszaadta,
Mondván: Az állatok hatalmas királya
Az ok nélkül való vérontást utálja.
Nem vészett el e jó, bár ki hitte volna,
Hogy soha felsége egérre szorulna?
Kevés napok mulván egy erdő szélébe'
Esett az oroszlán a vadász törébe.
Látván veszedelmét felettébb ordított,
De siralma rajta kicsit szabadított.
Az egér ott járkált s hajdani urára
Ráismert, s szaladott szabadítására.
Régi jó tetteért elrágta a törét,
S felsége elvitte szabadon a bőrét.

XLV.

Béka, sőre.

Egy meghízott sőrét, hogy látott egy béka,
Az irigység miatt düllelt az ágyéka.
Irigylem így szóla, szép teste állását:
Szeretném, ha bennem szemlélném mását.
Hogy azért nagysággal őtet felülmulja,
Régi ráncos bőrét mint tudja, felfújja.
Kérdi a társától: Vagyok-e már oly nagy?
Dehogy vagy, felel az, de száz résznyi sem vagy.
Ismét fújja magát minden erejéből,
Úgy hogy már szemei dülleltek fejéből.
Kérdi ismét: Pajtás! nagyobb vagyok-e már?
Dehogy vagy, mondja az, oh ostoba számár!
Rajta ismét, bátor ereje fogy s eped
Addig fújja magát, hogy egyszer megreped...

Mit nevetsz oh ember, csak nevet cserélek,
De e kis mesében te rólad beszélek:
Minden kicsiny burger örömet gróf lenne,
Ritka nap mulik el, hogy bálba ne menne.
A szegény a bárót akarja követni,
Kölcsön kér s azután nem tud megfizetni.

XLVI.

Hegy, egér.

Egy nagy hegyre esék egykor gyermek-szülés,
Melyért körülbelül nagy volt a rémülés.
Mindenünnen a nép felgyűlt e csudára:
Ily nagy hasból minden nagy gyermeket vára,
Szül mondják oly várost, mint Bécs, Pest vagy Eger
S azonban gyomrából kiugrik egy egér.

Ne higgy hát azoknak, kik sokat ígérnek;
Mert kiknek szájok nagy, azok kicsit érnek.

XLVII.

Fiú, leány.

Egy gyermek tekintvén egyszer a tükörbe
Látja, hogy a nénje fonnyadt, sárga, görbe,
Csudálja mellette formája szépségét,
Gyalázza nénjének rút éktelenségét.
Ki anyjához futván kezdi panaszkodni,
Hogy nem szűnik öccse őt rútul mocskolni,
S a leányok dolgába hogy magát avatta,
Természet a tükört mert nem nekik adta.
Bölcs anyjok mindkettőt az ölébe veszi
S békéltetésökre ezt a törvényt teszi:
Ha többé a tükör ötlük szemetekbe,
Juttassa gyermekim! kérlek eszetekbe,
Hogy te szépségedet bűnnel be ne mocskold,
Te pedig formádat virtussal kipótold.

XLVIII.

Farkas, gólya.

Egy farkas egy dögöt úgy falt, majd megszakadt,
A mikor egy nagy csont a torkán elakadt,
A sír száján lévén minden állatokat
Kére, hogy húzzák ki s ígért nekik sokat.

Rajta a gólyának szíve megindula
Látván hogy kínjában már csaknem megfula.
A farkas e végre eltátja a száját,
S torkába a gólya bedugja az orrát.
Kiveszi a csontot, megtartja életét;
Jó tettéért végre, kéri ígéretét.
Szemtelen vagy gólya - a farkas felele -
Elvitted a nyakad, elégedj meg vele,
Mely könnyű lett volna nékem azt bekapni
S mikor torkomban volt, géged elharapni.

A mely lélek utál minden csalárdságot,
Nem tanul az innen háládatlanságot.
Ha egy háládatlan, a földnek nagy terhe
Ugyan nyög ma, mert sok az efféle here.

XLIX.

Kígyó, reszelő.

Egy éh kígyó bement egy kovács műhelybe,
Acél reszelőre hol talál egy helybe,
Ételnek vélvén azt, rámegegy hogy felfalja:
Azonnal nyelvével szívja, szopja, nyalja.
Örül a reszelőt hogy jó formán vérzi,
De a maga vérit hogy issza, nem érzi;
Az acél vériből szegény addig szopott,
Hogy a maga nyelve már csaknem elkopott.
Végre a reszelő megszánja bús sorsát,
Mondván. Míg belőlem elnyalhatsz egy morzsát,
Előbb nyelved és szád búcsút vesz magától:
Én csak időnek félek a fogától...
Nektek szól e lecke, kik az ártatlannak
Hírét marcongjátok, s nem árthattok annak,
Mert marástok után nem maradnak sebek,
Oh, holdat ugató veszett s dühös ebek!
Érc gyanánt van neki a hú ártatlanság,
Melyben kitördeli fogát a hazugság.

L.

Utazó és holt ember.

Egy utas utazván a Duna mentében,
Pihenni ült annak árnyékos szélében
S látván hogy ott hollók, s varjak, csattogással
Nyájanként repdesnek éhes krákogással;
Széjjel néz, s nem messze egy holtra akada,
Kinek látására sírásra fakada.

Mert kétséges sorsát szemlélte képébe',
Mint járhatok én is? ez ötlött eszébe.
Szegény utas! úgymond, tán házad tudtára
Nincs még, hogy elvetve vagy a föld hátára.
S e hitszegő Duna, mely rád feltámadott,
Holtod után egy sírt öblében nem adott;
Hanem a hollóknak hült tested vetette,
Kiknek éh szájok már szemed ki is ette.
Hú társad nem tudván, hogy maradt özvegyen,
Hiszi, hogy nem soká férje haza megyen;
Tán éhes gyermekid most is azt reménylik,
Hogy megcsókolhatnak míg ma a nap fénylik.
Nem tudják, hogy lettél a vadak prédája,
S krákok rád sok száz éh varjú s holló szája.
Ez idegen földön hát én még mint járok!
Tán ott talál veszély, a honnan jót várok.
A Dunánál nekem van több ellenségem,
A vad állat, s gyilkos, elhozhatja végem.
Tán így vettetnek el hideg tetemeim,
Így vájják ki hollók sokat sírt szemeim...
Boldogtalan utas! én neked sírt ások,
Ily sorsomban velem tán így tesznek mások.
Hideg testem felett könnyezve megállnak,
S egy kis földet arra vetni nem sajnálnak.
Célomtól elesem bátor e késéssel,
Inkább kipótlom azt éjjeli menéssel.
Így szól, s helyet választ tövében egy fának,
Mely a zöld szigetnek látszott királyának.
Minden eszköze volt, egy kése, s csákánya,
Ezzel sírt ás, s kézzel a földet kihányja,
Mikor elég mély volt a holtat felvette,
Sok kívánság s köny közt abba elhelyezte.
Már halom módjára sírját betakarta,
S félben hagyott útját folytatni akarta.
El is indult, mikor egy nagy fényességet
Meglát a hányt földben, s oda megy e végett
Nézzél, s örömében majd sírásra fakad,
Gyémántos gyűrűre hogy véletlen akad...
Isten! e kis jóért, úgymond, melyet tettem,
Nagy bér volt az öröm, melyet abból vettem;
Miért juttattál hát e szép jutalomra?
Im esküszöm te rád, és e sírhalomra,
Semmi időt élvén, hogy el nem mulatok,
Melyben valamimmal másnak szolgálhatok.

LI.

Tengeri hajós, vad népek.

Egy tengeri hajós e széles világot
Kerülvén, gondosan bejárt sok országot,
S talált oly nemzetre a több népek között,
Mely még a vadaktól kicsinyt különbözött.
Kinek-kinek makk volt, gyökér s fű, étele,
Ruhája, a mit ad a természet vele.
A borzas tél fagya már szintén beállott,
Hogy szigetökből ő történetből szállott.
Bámult azon, hogy ott híre sincs a háznak,
Ki vannak tétetve hónak s zúzmarának,
S egyszersmind szüntelen a vadaktól félnek;
Szánta őket, hogy sok kín s inség közt élnek.
A mint tudott szólni velök sok jelekkel,
Megértette bajjal azt húsos eszökkel,
Másutt az emberek, hogy házat csinálnak,
Melyben télen nyáron kész szállást találnak.
A mely szók oly nagyon nekik megtetszettek,
Hogy tüstént mindnyájan fát s nádat metszettek,
S már a ház karóit kezdték is leütni,
Hogy a kies tavasz fénye kezdett sütni.
Ezt látván, az erdőt a nyakokba veszik,
Többé a munkára kis ujjok sem teszik.
Majd ismét beállván a tél szörnyű fagya,
Ki-ki a házhoz kezd, melyet félben hagyta,
De akkor is a nap hogy besütött rájuk,
Megint félre teszik kedvetlen munkájuk.
Azóta ők mindig építenek télben,
De minden tavasszal dolguk hagyják félben,
Úgy hogy ma sincs nyoma még nálok a háznak:
Nyáron heverésznek, s egész télen fáznak.

Hasonlók vagyunk mi ezekhez sok részben,
Míg nyár van, hogy tél lesz nem is vesszük észre.
Mintha mindig élnénk, időnk bőven költjük,
Drága ifjúságunk sok vétkekben töltjük.
A halál ránk ijeszt, s majd mindent ígérünk;
De ha a kín után víg napokat érünk,
Hamarább eltűnnek a szép ígéretek,
Mint a betűk, melyek a vízre metszettek.
Így mindig rossz éltünk, csak szájjal jobbulunk:
Fő munkánk félben van a mikor kimulunk.

LII.

Vadász, őz.

Egy vadász egy ritka s ligetes erdőbe',
Egy még próbálatlan őzet vett üzőbe.
Látván ez, a kopók hogy hágnak farkába,
Nem kívánván esni gyilkosa markába;
Mint inai bírták, gyorsasággal futott,
Míg egy szép terebély hársfa alá jutott,
Melynek egy szőlőtő folyt fel törzsökére:
Rekedt pihegéssel ettől szállást kére.
A nemes szőlő azt kész örömmel adott,
Zöld palástja alatt, hol élve maradott.
De látván, hogy messze az ebek haladtak,
A nyomot elvesztvén más útra haladtak,
S maga is a vadász, bár mérgében dúlt-fúlt,
Elvesztvén a prédát, haza felé indult:
Enni kezdte ágát menedékhelyének,
Mely sisak s paizs helyt szolgált bús fejének.
Jótétet a szőlőtőnek úgy köszönte,
Hogy gyenge leveleit éh gyomrába tömte.
Azonban a vadász búsult, s nem nyughatott,
Hogy elszalasztotta e kedves falatot;
Holott már feltette, hogy majd vad húst főzet,
Még egyszer keresni, visszatért, az őzet.
Először az erdő szélét veszi sorban,
Hogyha megbúvt volna valamely bokorban.
Kíváncsi nézésit szórja mindenfelé,
Szerencsére alig tölt félóra belé,
Hogy az őzet, melyet oly soká üldözött,
A tőle megnyúzott szőlővesszők között
Meglátja nagy bátran habsolni előtte,
S kész lévén puskája, azt halálra lőtte.
Úgy kell, mond a szőlő, ezt megérdemletted,
Mert szállásadásom gonoszszal fizetted.

Mint e balgatag őz tett a szőlőtővel,
Sok rossz szívek bánnak úgy a jótevővel,
Ki megilletődvén lecsorgó könnyükön,
Kegyesen könnyített nyomorult ügyükön.
Testök megruházá, megtölté éh bélök
Jó tanácsa, esze, s pénze köz volt vélök.
Mihelyt a szükségből magukat kifejtik,
A jótétet, mint az álmot elfelejtik,
Sőt rút hitlenséggel több bűnök' halmozzák,
Azt, ki velök jót tett, rágják s rágalmazták.

LIII.

Hím és nőtény galamb.

Egy hím galamb, párját, mint élte reményét
Úgy táplálá, s őrzé, mint szemei fényét,
Ha a mezőn egy két kölesre akadott,
Meg nem ette, hanem abból neki adott.
S vég csepp vérét előbb kész volt kiontani,
Mint hű szeretete láncát felbontani.
Mert mint kívüle ő, más nőtényt nem ismert;
Úgy kedves párjához soha más hím nem fért.
Sok esztendő múlva, épen aratáskor
Történt, a tarlóra kirepült mint máskor,
Hogy búza szemeket hozzon kedvesének;
Azonban két ölyvök utána esének.
Ezt látván, a búza keresést felejté,
A mi már szájában volt, azt is kiejté.
Szerencsére mégis bebújt egy odúba,
Hol magán, s éhező párján merült búba.
Hát ha tudta volna, a mi rajta esett,
Míg búza szemeket számára keresett...
Egy hím, ki bujaság tűzétől felhevült,
Tudván távollétét, szép társához repült
S kezdte mézes szókkal hűséget próbálni,
De az kész volt harcra szűz szívéért szállni.
Négy óránál tovább már vele küszködött,
Tajtékos vérében szintén megfürödött,
S fészkéből is kezdett kicsorogni vére,
Hogy elbágyadt párja hazaért estvére.
Ezt látván érzékeny s bús szíve megretten,
S új erővel verik a szemtelent ketten.
Sőt a többeket is elő turbékolják,
S e közellenséget halálig paskolják.
Összetört testéről minden szórt letépnek,
Hogy legyen rémítő például a népnek.
Ha ezek tanulván az egy természettől,
Irtóznak az ocsmány s rút cselekedettől,
S mint élők öröme megzavarójának,
Úgy törnek vesztére a nős-paráznának:
Hát az ily házasság-rontó szemtelennek,
A keresztények közt, mit nem érdemlenek?

LIV.

Patkány, béka, gém.

A ki az együgyűt hálóra keríti,
Végtére magát is veszélybe meríti.
Egy éh patkány egyszer ment volt a víz szélre
Oly céllal, hogy által úsz a túlsó félre.
Hol egy szérús kertben látott sok asztagot,
S remélte hogy lél ott holmi elhullt magot.
De mihelyt a vízbe ment, az őt elcsapta,
S tajtékzó habja közt forgott mint egy labta.
Inkább akarván hát túrni, mint megfúlni,
Felejté a búzát, s kezdett megfordulni.
A béka hogy látta szörnyű tünődését;
Tetette szép szókkal megilletődését.
Szegény! be fuldoklott, messziről sohajta,
S gyorsan oda úszott, hogy segítsen rajta.
Jó patkány, hogy jól élj amaz asztag alatt,
Köss kettőnk lábára, így szól, egy fonalat,
Épen most akarék a más partra úszni,
S téged is örömmel által foglak húzni.
Az éh patkány vidult ily jó tanácsára,
S fonalt köt a béka s a maga lábára.
Így aztán jutottak a tó közepére,
S a hitszegő béka lebújt fenekére.
Ez álnok hajós már sok egért így elcsalt,
A fonalnál fogva fenékre vont s felfalt.
De az izmos patkány soká ellent állott,
S ím egy prédát leső gém a partra szállott;
S hogy a vízen mozgó patkány tünt szemébe
Oda menván, vette öblös kelepébe.
Azonban a cernán amaszt is felkapta,
S az utassal együtt a révést felcsapta.
Igazán a jószág, mely hamis úton gyűl,
Végre is idegen s gonosz kézre kerül;
Sőt hányszor nem láttuk, hogy az ily kincs tére
Az álnok módokon gyűjtőnek vesztére.

LV.

Király és kapás.

Egy király utazván, egy mezőn megszállott,
S egy paraszttal, ki ott kapált, szóba állott.
Jó ember! serény vagy látom a munkában,
Izzadásod bére mi lehet napjában?
Négy garas, jó uram, a kapás felele.
Igen kevés, mond ő, hogy éred meg vele?

Egy napról más napra egyen erőt veszek,
Egyet interesre, jó kéznél leteszek,
Egygyel fizetgetem régi adósságom,
A negyedik garast mindig sárba vágom.
A király elhűlvén nem várt bátorságán,
S okosan tréfáló szava fontosságán,
Elment, s e szép mesét sokaknak feltette,
De hogy senki köztük azt meg nem fejthette,
Végre a vén kapást magához hívatta,
Ki tréfás szavának ily értelmét adta:
Az első garassal életemet táplálom,
S erőt veszek, melylyel a földet kapálom.
A másikkal fiam ruházom s nevelem,
Kinél interessel azt egy nap meglelem.
Régi adósságom egygyel fizetgetem,
Mert mint lehet azzal vén atyám tengetem.
Negyedikkel tartom egy eladó leányom,
S azért mondám, hogy azt mindig sárba hányom;
Mert ez vissza nekem nem fogja fizetni,
Ha férjhez megy, majd rám ügyet sem fog vetni.
Mint a föld, mely az ég meleg zsírját iszsza,
A belé szórt magot bőven adja vissza:
Úgy a mit költöttek szüléitek rátok,
Vénségökben fiak nekik megadjátok.
Ti is leányok ebben restek ne legyetek,
Szembe tűnő példát, sőt abban tegyetek,
Hogy hazudott a vén utolsó szavába',
Mert a rátok költ pénz, nem hull a Dunába.